

Kan sjømannskirken bidra til å styrke kristen tilhørighet?

En surveyundersøkelse om nordmenns grunner for å være tilstede på sjømannskirken og deres ønsker for å (skulle) være (mer) aktiv i kirkelig sammenheng i Norge

Lise Opdahl

Veileder

Professor Harald Hegstad (hovedveileder)

Post-doc. Torgeir Sørensen (biveileder)

Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved

Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen

Det teologiske menighetsfakultet, 2015, vår

AVH501: Masteravhandling (30 ECTS)

Studieprogram: Master i Diakoni

INNHold

1. Innledning	5
1.1 Tema og problemstilling.....	5
1.2 Forskningsmessig ramme	7
1.2.1 Tidligere forskning	7
1.2.2 Fagfelt.....	10
1.2.3 Noen aktuelle begreper	12
1.3 Begrensninger og avgrensninger	13
1.4 Oppgavens struktur.....	14
2. Materiale og metode.....	15
2.1 Generelt	15
2.2 Stasjoner, arrangementstyper og brukergrupper.....	16
2.3 Spørreskjemaet: format, struktur og innhold.....	18
2.4 Gjennomføring av undersøkelsen.....	19
3. Presentasjon og drøfting av resultater	21
3.1 Innledning.....	21
3.2 Antall og fordeling av respondenter i kontekst	21
3.3 Presentasjon og drøfting av responser, totalt og fordeling på stasjoner	23
3.3.1 Kjønn	23
3.3.2 Alder	25
3.3.3 Fast bosted	26
3.3.4 Hvor lenge i utlandet?	27
3.3.5 Hvorfor til stede på sjømannskirken utenom gudstjeneste?	28
3.3.6 Hvor ofte på gudstjeneste i sjømannskirken?	30
3.3.7 Grunner til tilstedeværelse på sjømannskirken	33
3.3.8 Aktiv i kristen sammenheng i Norge?	40
3.3.9 Hva skal til i Norge?	41

3.4 Analyser med fokus på kristen aktivitet i Norge	49
3.4.1 Kristen aktivitet i Norge i forhold til diverse andre variabler	49
3.5 Oppsummering	57
3.5.1 Fokus på aktivitet og holdninger på sjømannskirken	57
3.5.2 Fokus på kristen aktivitet i Norge	59
4. Videre drøfting og avsluttende kommentarer.....	62
4.1 Videre drøfting	62
4.2 Avsluttende kommentarer	68
Referanser.....	70
Vedlegg 1: Spørreskjema	76
Vedlegg 2: Fordeling av respondenter på stasjonenes aktiviteter	84

TAKK

til mine veiledere for diverse nyttige innspill

og til spesialrådgiver Gry Henriksen i Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste for hjelp med tilretteleggelse av tallmaterialet for statistisk testing.

1. INNLEDNING

1.1 Tema og problemstilling

Sjømannskirken definerer seg som Norsk kirke i utlandet, fylte 150 år i 2014 og arbeider i over 80 land i alle verdensdeler. Organisasjonen ble opprettet for å arbeide blant sjøfolk, men henvender seg nå i prinsippet til alle nordmenn som oppholder seg i utlandet for kortere eller lengre tid. I løpet av ett år har organisasjonen nærmere en halv million møter med mennesker. Virksomheten er bred og omfatter blant annet oljerigger og ambulerende tjeneste for studenter. Mesteparten av arbeidet blir imidlertid drevet gjennom ca. 30 sjømannskirker.¹ Sjømannskirkens verdidokument sier at den ønsker å være 'et kirkelig, kulturelt og sosialt møtested', og mange av stasjonene rapporterer om stort og stadig voksende fremmøte til sine arrangementer, inkludert gudstjenester og andre samlinger med klar kristen profil.

Dette er interessant i seg selv, men blir særlig det i en tid da noen viktige tall i Den norske kirke (Dnk) peker nedover, blant annet fremmøte til gudstjeneste.² Man kan derfor undres på hva som kan være grunnen til forskjellen i oppslutning. Som forklaring på dette har det vært pekt på at Sjømannskirkens stasjoner har svært stor bredde når det gjelder oppgaver - betydelig bredere enn en vanlig lokalmenighet i Norge. Mosdøl (2011:138ff), som har intervjuet tidligere sjømannsprester, skriver at disse prestene 'er tydelige på at en rekke av sjømannskirkens suksesskriterier handler om faktorer som ikke kan overføres til norske forhold. Eksiltilværelsen er på mange måter en forutsetning for den nærhet mange kirkefremmede føler til organisasjonen.' Han viser til at flere stasjoner for eksempel kan ha fotballag og tilby norskundervisning, noe som i Norge drives av idrettslag og skole.

Kristoffersen 2000 har i sin forskning på sjømannskirken vært opptatt av dens mange forskjellige funksjoner og har klassifisert disse som tilhørende seks forskjellige hovedtyper: Møteplass, informasjonssentral, serviceinstitusjon, frihavn, akuttmottak og religiøs institusjon

---

¹ Tallet på kirker kan variere fra år til år, da organisasjonen relativt hyppig oppretter eller legger ned kirker etter som behovet endrer seg. Det er verdt å merke seg at Sjømannskirkene ofte refereres til som 'stasjoner', blant annet fordi arrangementene kan være lagt til forskjellige steder i området. For eksempel kan den bygningen som brukes som gudstjenestekirke ligge et annet sted enn der møtestedet gjennom uken er og administrasjonen ligger.

² Jfr. for eksempel tallene for 2014 fra Statistisk sentralbyrå.

(s. III). Sjømannskirkenes stasjoner kan dermed sies å ha et bredt spektrum av arbeidsoppgaver som ligner dem man finner hos immigrantkirker. De mange og varierte funksjonene som stasjonene har fordi de ligger utenfor det hjemlige Norge, kan sees som en viktig grunn til at mange nordmenn oppsøker sjømannskirker når de er på reise eller bor i utlandet mer eller mindre fast. I de siste tiårene er det da også blitt forsket en del på forskjellige aspekter ved sjømannskirkens særpreg.

Under et 4 ukers praksisopphold jeg hadde på sjømannskirken i Albir/Villajoyosa³ i oktober 2014 savnet jeg imidlertid mer konkret kunnskap om hva som faktisk trakk de mange besøkende/brukere til stasjonen der. En god del av dem som kom dit var turister som oppholdt seg i området i bare et par uker, men var likevel i løpet av denne tiden ofte på kirkesenteret, selv om en del av dem gav uttrykk for at de ikke vanligvis var ‘kirkegjengere’ hjemme. Dette faktum, samt at oppmøtet av nordmenn til gudstjenestene på en vanlig søndag var på mellom 300 og 400, gjorde at hypotesen om at alt dette bare skyldtes behovet for en ‘immigrantkirke’ der det kulturelle og sosiale var det viktigste, ble svekket hos meg. Jeg foretok derfor en enkel spørreskjemaundersøkelse blant stasjonens besøkende/brukere om grunner til at de var der, med fokus på det typisk sosiale og det religiøse.⁴ Skjemaet inneholdt også spørsmål om respondentene var aktive i kristen sammenheng i Norge, og hvis ikke, hva det var de eventuelt savnet der. I vårsemesteret 2015 foretok jeg en lignende undersøkelse blant brukerne på tre andre stasjoner, nemlig El Campanario i Syd-Spania, sjømannskirken i London og sjømannskirken i København. Jeg ønsket å fordype meg noe i dette, og også forsøke å drøfte noen implikasjoner som resultatene av undersøkelsen kunne ha for dagens tenkning om og forskning på kirke og kristenliv i Norge. Til tross for at en del er skrevet om Sjømannskirkens arbeid, ser det ut til at disse aspektene ikke tidligere er diskutert på basis av et empirisk materiale basert på mange brukere.⁵

I min tenkning om disse spørsmålene ble begrepet ‘tilhørighet’ etter hvert sentralt og den overordnede problemstillingen for denne oppgaven ble følgende: Hvordan bidrar sjømannskirken til å styrke kristen tilhørighet og hvilke implikasjoner kan dette ha for kirkelig arbeid i Norge? Denne problemstillingen vil bli forsøkt besvart gjennom nærmere drøfting av fire underspørsmål: 1. Hvilke grunner har nordmenn for å oppsøke sjømannskirken? 2. I

³ I det følgende ofte for enkelhets skyld referert til bare som ‘Albir’.

⁴ Av Kristoffersens seks kategorier kan i alle fall de tre første grupperes som sosiale og de to neste som enten også sosiale eller helsemessige.

⁵ Et unntak er Halling 2001, som blant annet inneholder 66 svar på et enkelt spørreskjema gitt til nordmenn med tilknytning til sjømannskirker i Sørøst-Asia og Australia.

hvilken utstrekning trekker sjømannskirken til seg folk som vanligvis ikke er aktive i kristen sammenheng i Norge? 3. Hva mener brukere av sjømannskirken som ikke er aktive i kristen sammenheng i Norge at det skal til for at de skal være med der (oftere)? 4. Hvilke implikasjoner kan resultatene ha for sjømannskirken og for Den norske kirke hjemme?

1.2 Forskningsmessig ramme

Den forskningsmessige rammen for drøftingen av disse problemstillingene er influert av flere faktorer, blant annet av tidligere forskning på relevante områder samt av faglig tilhørighet og av valg av sentrale begrep i drøftingen. Disse punktene vil kort bli omtalt nedenfor. Selv om historisk bakgrunn også er med på å forme rammen, vil hovedfokus i denne oppgaven være på de siste tiårene og på dagens situasjon.

1.2.1 Tidligere forskning

Her vil jeg først kort omtale diverse nyere arbeider om Sjømannskirken og deretter nevne en del forskning på religion i Norge og spesifikt på Den norske kirke som jeg ser som aktuell i denne sammenheng. Til slutt vil jeg kort omtale noe annen forskning med relevans for oppgavens tema.

Forskning på sjømannskirken

Nyere trekk ved utvikling av sjømannskirken har nok vært en av grunnene til den økende interesse for Sjømannskirkens arbeid som vi har sett i de siste tiårene fra forskere og andre. Særlig fra år 2000 og fremover er det skrevet en god del arbeider som omhandler forskjellige aspekter ved sjømannskirkens funksjoner og som er verdt å nevne her. Blant disse er Kristoffersen 2000, som gir en analyse særlig fra et markedsføringsperspektiv, Nyland 2007, som fokuserer en del på det kristne fellesskapet, og Østerbo 2007, som omhandler forholdet mellom religion og nasjon. Videre kan nevnes Mosdøl 2008, basert på intervju med prester som har vært sjømannsprester, Dyvik 2008 med fokus på mennesker i utsatte og vanskelige situasjoner, Hystad 2013 om betydningen av gjestfrihet og Nilsen 2014 om bevaring av

nasjonal identitet, mens Angell 2011 i prinsippet søker et helhetsperspektiv. Materialet for disse arbeidene har vesentlig vært intervju med utvalgte ansatte, frivillige og/eller brukere.

Forskning på religion i Norge og på Den norske kirke

Det kan her være fruktbart å se på aspekter ved sjømannskirkens virksomhet også i relasjon til forskning på religion og kristenliv i Norge.

I en tid der tallfesting er blitt mer mulig og føles viktig, har flere store surveyundersøkelser på disse feltene blitt gjennomført i Norge og gjort til gjenstand for forskning. En slik serie gjelder religion i Norge, som er del av et internasjonalt prosjekt om religion. Disse undersøkelsene er gjennomført innen rammen av det såkalte ISSP-samarbeidet (International Social Survey Programme), hvor 45 land deltar i de årlige befolkningsundersøkelsene med skiftende temaer. Religion har utgjort hovedtema tre ganger: i 1991, 1998 og 2008. Materialet fra undersøkelsen i 2008 utgjør hovedtyngden av de dataene som er presentert i Botvar og Schmidt 2010. Ifølge Botvar 2010c:205ff er disse hentet fra Norsk samfunnsvitenskapelige datatjenestes undersøkelse og omfatter 1072 respondenter, som har svart på et spørreskjema om i hovedsak religiøse temaer. Fordi de to tidligere undersøkelsene Religion 1991 og 1998 er gjennomført på noenlunde tilsvarende måte som den i 2008, er det mulig å sammenligne resultater. Samlemål for undersøkelsen var ulike typer religiøsitet: kirkelighet, folkekirkelighet og ateisme. Et annet internasjonalt prosjekt er det nordiske NOREL-prosjektet, som i perioden 2009-2013 i prinsippet undersøkte aspekter av tro og livssyn hos alle som bor i Norge. Undersøkelsen har hittil resultert i Furseth 2015, som stiller spørsmål om religionens tilbakekomst i offentligheten i Norge, med fokus på religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn siden 1980-tallet.

Fra årtusenskiftet, etter at Dnk fikk sitt sentrale medlemsregister, har det vært mulig for Dnk å gjennomføre surveyundersøkelser basert på dette registeret for å prøve å kartlegge hvor medlemsmassen befinner seg særlig teologisk og sosiologisk. Resultater fra spørreundersøkelsen i år 2000 er presentert i Høeg m.fl. 2000, referert til videre som F2000.

Men også før Den norske kirke fikk sitt sentrale medlemsregister foregikk det viktig forskning av interesse i vår sammenheng. Kirkeforskning med sosiologisk tilsnitt begynte i Norge på

1970-tallet med Hauglin 1970 mens Lundby 1987 stod sentral på 1980-tallet. Ved begynnelsen av 1990-tallet ble det tatt nye initiativ til å styrke forskningsinnsatsen innen tematikken kirke, religion, samfunn (jfr. Hegstad 1996:v). Dette resulterte i en serie arbeider blant andre av Hegstad (for eksempel 1999, 2006, 2009, 2011 og 2012) og av Repstad (blant annet 2000), de fleste fra en (praktisk) teologisk synsvinkel. Andre publikasjoner som Sandvik 1998 kan også nevnes her. I tillegg har arbeider på feltet menighetsutvikling, blant annet gjennom artikler i Birkedal m. fl. 2011 og 2012, bidratt til kunnskap og reist problemstillinger som er aktuelle i vår sammenheng.

Atskillig kvantitativ informasjon om aktivitet i Dnk er å finne i de kirkelige årsstatistikkene og tall derfra er stadig i bruk i aktuell forskning. Blant slike prosjekter kan nevnes Høeg og Gresaker 2015, som er gjennomført med utgangspunkt i statistikk om synkende dåpstill i Oslo.

Videre bør her nevnes et nytt prosjekt som innebærer kartlegging av oppmøte på alle arrangementer som foregår i (de fleste av) landets Dnk-kirker i løpet av en bestemt uke i året. Innsamling av slike tall er allerede gjennomført i Bergen to ganger, senest i uke 11 i 2015, og vil bli referert til senere som Bergen2015. Resultatene fra dette tilnærmet landsomfattende prosjektet vil imidlertid bli bekjentgjort først etter innlevering av denne oppgaven.⁶

Annen relevant forskning

Blant annen relevant forskning vil jeg her bare kort nevne to typer, nemlig internasjonal forskning om religion og verdier – ofte sterkt preget av kvantitative sosiologiske metoder - og forskning med antropologisk tilsnitt.

Selv om fokus i denne oppgaven er på norsk forskning, er det klart at internasjonal forskning på religion og verdier har gitt viktige innspill til analyse av religion og kristendom i Norge. Blant disse kan nevnes flere arbeider av Davie, blant annet fra 2002, der hun drøfter parametre for tro i den moderne verden og hevder at Europa er spesiell i denne sammenheng. Hun stiller seg spørrende til bruk av termen sekularisering i mange sammenhenger og mener at vesteuropeere hovedsakelig er ‘unchurched’ heller enn ganske enkelt sekulære (2002:5). Hun henviser til at det ofte er en ‘mismatch’ mellom tro og praksis og sier at dette er et av kjernespørsmålene i den pågående forskning om religion og verdier i Europa (2002:8). Et

---

⁶ Resultatene skal bekjentgjøres på landsmøtet for kirkeverger i oktober 2015.

annet arbeid, Barna og Kinnaman 2014, omhandler særskilt gruppen kirkeløse ('churchless') og diskuterer hvordan man kan forstå og komme i kontakt med disse. Videre på dette feltet kan nevnes Breemer m.fl. 2014, som presenterer forskning på forholdet mellom det sekulære og det hellige i Skandinavia i forbindelse med religion i menneskerettigheter, jus og offentlige rom og som hevder å kunne vise at forskjellen mellom det sekulære og det hellige her ikke er så stor.

Når det gjelder forskning med antropologisk tilsnitt er Døving 2011 verdt å merke seg. Hans artikkel omhandler trekk ved nordmenns oppførsel når de er på det han kaller 'Stedet Syden' og nevner også sjømannskirken i den forbindelse. Dette arbeidet er dermed av særlig interesse i forbindelse med mitt materiale fra de to sjømannskirkene i Spania: Albir og El Campanario.

1.2.2 Fagfelt

En drøfting av forskningsmessig ramme reiser også spørsmålet om hvilket fagfelt denne oppgaven menes å tilhøre. Vi har ovenfor sett at noen tidligere arbeider innen kirkeforskning hadde sosiologi som basis, for eksempel Hauglin 1970 og Lundby1987.⁷ Men også forskning fra et teologisk ståsted har vært sentral, gjennom for eksempel en rekke arbeider av Hegstad. Både sosiologi og teologi er imidlertid meget brede fagfelt og flere områder innen både religionssociologi og praktisk teologi⁸ kan sies faglig å ligge nær hverandre, noe som blant annet fremgår av undertittelen til Hegstad 1996 om folkekirke og trosfellesskap, som er 'et kirkesociologisk og ekklesiologisk grunnproblem'. En del kirkeforskning kan dermed sies å ligge i skjæringspunktet mellom sosiologi og teologi, og det har vært hevdet at denne type teologi ikke bare kan gjøre seg nytte av den innsikt som er vunnet innen samfunnsvitenskapene, men er helt avhengig av den (jfr. for eksempel Sandvik 1998:224ff). Oppgaven vil senere drøfte noe hvordan sosiologiske og sosialantropologiske synspunkter kan bidra med større forståelse på feltet.

---

⁷ Det kan her være verdt å merke seg at både Hauglins og Lundbys arbeider refererer til sosiologi som bestemmende fagfelt i de respektive titler - Hauglin gjennom uttrykket 'en religionssociologisk analyse' som en del av undertittelen, mens undertittelen på Lundbys tidligere (1986-versjon) som del av sin tittel har formuleringen 'en sosiologisk studie'. Nærheten mellom aspekter av sosiologi og teologi sees også i undertittelen på Hegstad 1996.

⁸ Skjevesland 1999 inkluderer i praktisk teologi følgende 7 fag: ekklesiologi, homiletikk, kateketikk, sjelesorg, liturgikk, diakoni og kirkerett.

Det som er presentert ovenfor kunne tyde på at tema for denne oppgaven hovedsakelig ligger innenfor rammen for forskningsfeltene praktisk teologi og/eller religionssosiologi, og det kan da spørres om oppgaven kan være en masteroppgave i diakoni. Jeg mener svaret på dette spørsmålet er ja, og at det kan argumenteres for dette på flere måter. Ett argument er at på atskillige områder kan grensene mellom praktisk teologi og diakoni være flytende, og at det derfor kan være noe arbitrært hvor grensen i en gitt sammenheng trekkes mellom de to feltene. Utsagn som at ‘diakoni er lettere gjort enn sagt’⁹ peker også på hvor vanskelig det kan være å avgrense diakoniens forskningsmessige område. I dette tilfelle kan argumentasjonen gjøres mer eksplisitt blant annet ved å vise til Sjømannskirkens verdidokument, der omsorg for og hjelp til mennesker som er i utlandet for kortere eller lengre tid, i tillegg til kristen forkynnelse, er fremhevet som særmerker ved Sjømannskirkens arbeid. At dette fokuset på omsorg og hjelp er en diakonal profilering kan blant annet underbygges med referanse til gjeldene diakoniplan for Den norske kirke. Denne planen ser på diakoni som evangeliet i handling og setter opp fire punkter som dette blir uttrykt gjennom, hvorav særlig de to første er spesielt relevante i denne sammenheng, nemlig ‘nestekjærlighet’ og ‘inkluderende fellesskap’. I tillegg til at Sjømannskirken selv ut fra dette profilerer seg med betydelig diakonal funksjon, har mange forskjellige typer brukere pekt på inkluderende fellesskap og omsorg som ett av særpregene ved Sjømannskirkens virksomhet, noe som for eksempel fremgår av atskillige artikler i sjømannskirkens blad *Bud og hilsen* (nå *Hjem*). Videre har diverse forskningsrapporter og andre arbeider fremhevet sjømannskirkens diakonale funksjon. Ett eksempel i denne sammenheng er Angell 2011, som allerede i tittelen refererer til Sjømannskirkens diakonale forankring, et annet er Nordstokke 1999, som i forordet sier ‘[f]or meg ble det klart at Sjømannsmisjonens arbeid har et diakonalt tyngdepunkt.’ Også andre arbeider om sjømannskirkens funksjoner har fokusert på typisk diakonale aspekter, for eksempel Dyvik 2008, som omhandler sjømannskirkens møte med mennesker i utsatte og vanskelige situasjoner og Hystad 2013, som drøfter gjestfrihetsmotivet i beskrivelsen av menneskers møte med sjømannskirken. Nilsen 2014, som diskuterer på hvilken måte sjømannskirken bidrar til å bevare nordmenns nasjonale identitet, kan med sitt fokus på fellesskap også tolkes til å være diakonal i sin profil.

Selv om det ikke er så vanskelig å argumentere for at mye av Sjømannskirkens virksomhet kan klassifiseres som diakonal og at det er naturlig at mye forskning på denne virksomheten derfor også kategoriseres slik, er det ikke dermed umiddelbart innlysende at temaet for min

---

⁹ En versjon av dette utsagnet er blant annet nevnt i *Plan for diakoni aktualisert for diakonale institusjoner* s. 7.

oppgave hører hjemme innen diakonal forskning. Jeg velger imidlertid å se på spørsmålsstillingene som er presentert i denne oppgaven med et diakonalt blikk. Det betyr at under spørsmålene om hvorfor nordmenn oppsøker sjømannskirken når de er i utlandet og hva det er som gjør at de eventuelt sjelden oppsøker kirken i Norge, ligger en undring om det er noe som sperrer for disse når det gjelder kirken i Norge og i tilfelle hva dette da kan være.

1.2.3 Noen aktuelle begreper

I denne sammenhengen mener jeg det kan være fruktbart å trekke inn begrepet 'tilhørighet'. Dette begrepet har vært sentralt i atskillig kirkeforskning de siste tiårene, for eksempel som del av undertittelen i Hegstad 1999 om kirke i forandring og i hoveddelen av tittelen i Hauglin m.fl. 2008 om trosopplæringsreformen.

Også fra et diakonalt synspunkt kan det være nyttig å reflektere noe over ordet 'tilhørighet'. Dette kan brukes dels i en samfunnsmessig/juridisk sammenheng om at man har tilhørighet til en organisasjon eller kirke fordi man formelt er medlem. Men ordet brukes kanskje oftere om aspekter som har med tro, holdninger og følelser å gjøre. For mange nordmenn kan det – også for dem som er medlem av Dnk – av forskjellige grunner ha oppstått enn følelse av mangel på tilhørighet i forhold til kirken. De melder seg ikke nødvendigvis ut, men har heller ikke funnet en kirkelig sammenheng der det er naturlig for dem å være tilstede og føle at de hører til. Ikke sjelden kan dette bunne i at man synes man ikke tror nok eller riktig nok. En eventuell hjelp til å overkomme dette problemet vil kunne karakteriseres som diakonalt arbeid. Etter min oppfatning er Nyland 2001 interessant i denne sammenhengen. Saken signaliseres allerede i underoverskriften, som sier at innholdet er 'en drøftelse av hvordan Sjømannsmisjonen kan betjene nordmenn i utlandet slik at de får frimodighet til å definere seg innenfor det kristne fellesskap'. Her mener jeg særlig uttrykkene 'betjene' og 'frimodighet til å definere seg innenfor det kristne fellesskap' peker mot viktige diakonale aspekter. Likeledes ser jeg på Sjømannskirkens visjon slik den er uttrykt i en setning som diakonal: 'Sjømannskirken vil gi mennesker mot til tro, håp og engasjement'. Her er etter min oppfatning ordet 'mot' sentralt. Bruken av dette ordet i konteksten indikerer forståelse for at det ikke for alle er en selvfølge å ha tro, håp, og engasjement på de feltene Sjømannskirken arbeider, og ser at mange mennesker av mange grunner kan trenge hjelp og støtte til dette. Også flere andre utsagn i Sjømannskirkens verdidokument kan nevnes som viktige i diakonal sammenheng, for

eksempel ønsket om ‘å skape gode møter med mennesker’ og ‘lytte til menneskers livserfaringer og tilby fellesskap som gir tilhørighet’.

Videre er det verdt å merke seg at drøfting av tilhørighet i kristne sammenhenger ofte har vært knyttet til et begrepspar som har vært sentralt i de siste tiårenes kirkeforskning, nemlig dikotomien ‘folkekirke’ og ‘trofelleskap’ (jfr. for eksempel hovedtittelen i Hegstad 1996). I drøfting av segmenter av medlemspopulasjonen i Dnk har diverse andre termer også blitt brukt, noen av dem mer eller mindre som synonymer med de to ovenfor nevnte, men basert på forskjellige modeller. Ett eksempel er betegnelser for statistisk baserte indekser eller samlemål for ulike typer religiøsitet, som presentert blant annet i Botvar 2010c:206, der typene ‘kirkelighet’, ‘folkekirkelighet’ og ‘ateisme’ er etablert på basis av grupper av fire forskjellige variabler. I Botvar og Holberg 2015:54ff brukes termene ‘bekjennende kristen’ og ‘kristen, men ikke bekjennende’, mens ingen av de andre termene som er brukt der etter min oppfatning passer for de som bare er nominelle medlemmer av Dnk. En noe annen modell og terminologi finner vi blant annet i Høeg og Gresaker 2015:22f i deres tenkning ut fra tre konsentrisk strukturerte hovedsirkler, der de som tilhører den innerste sirkelen betegnes som ‘aktivitetskristne’, de neste ‘kulturkristne’, og de ytterste ‘distanserte’. I det følgende vil jeg hovedsakelig bruke Høeg og Gresakers terminologi, fordi det i min sammenheng passer med en tredeling, og dessuten at ‘ateisme’ her synes å være en for sterkt konkluderende term.

I drøftingen av svarene på spørreundersøkelsen vil jeg prøve å se disse begrepene fra et diakonalt synspunkt og plassere dem i en diakonal ramme.

1.3 Begrensninger og avgrensninger

Oppgavens format, tidsramme og økonomi må imidlertid nødvendigvis medføre mange begrensninger og avgrensninger. En av disse er at innholdet i betydelig utstrekning er basert på erfaringer og resultater gjennom relativt korte opphold ved bare fire stasjoner. Både fordi hver av de forskjellige stasjonene i sjømannskirken har sin egenart,¹⁰ og fordi kirke- og kristenliv i Norge er meget variert - jfr. for eksempel Hegstads 1996 forskning på tre menigheter i forskjellige deler av landet - kan det være vanskelig å generalisere resultatene. Andre begrensninger er for eksempel antall respondenter, gjennomføringens krav om et enkelt

---

¹⁰ For eksempel er stasjonen i Houston til dels preget av ‘oljefolk’ og oljefirmaer, Thailand noe av ‘forliste’ sjøfolk, Gran Canaria av turister osv.

spørreskjema samt type arrangementer som det ble brukt på. Resultatene som presenteres i denne undersøkelsen kan derfor bare fungere som et lite bidrag til mulig videre arbeid på et interessant felt.

1.4 Oppgavens struktur

Oppgaven har følgende struktur: Etter denne innledningen vil jeg i det følgende først, i kapitel 2, gi en oversikt over materiale og metode. Så følger, som kapitel 3, presentasjon av resultatene, mange i tabellarisk form, samt drøfting av resultater. Kapittel 4 inneholder drøfting i en noe videre kontekst og avsluttende kommentarer. Etter listen over referanser følger til slutt to vedlegg - det første inneholder spørreskjemaene og det andre en oversikt over respondentenes fordeling på forskjellige aktiviteter ved stasjonene.

2. MATERIALE OG METODE

2.1 Generelt

Materialet og metoden i denne oppgaven kan sies å ha en sosiologisk vinkling. En viktig del av materialet er svar på spørreskjemaet jeg delte ut til besøkende på fire av sjømannskirkens stasjoner. Men jeg har også brukt andres skriftlige arbeider med relevans for temaet. Materiale og metode er dermed dels kvantitativ, dels kvalitativ.

Siden knapt noe av den forskningen som er gjort om sjømannskirken har spurt mange alminnelige brukere av kirken om deres oppfatninger,¹¹ fant jeg det interessant å bruke spørreskjema for å samle inn materiale.

Bruk av spørreskjema har imidlertid, som alle metoder, sine fordeler og ulemper forskningsmessig.¹² I nyere kirkeforskning er kvantitative undersøkelser diskutert blant annet i Hegstad og Repstad 2002:19ff, der det pekes på at disse kan gi et overdrevent inntrykk av stabile, presise og entydige holdninger. Dette punktet er også kort drøftet i Botvar og Schmidt 2010:10.

Mange forhold kan dessuten påvirke valg av skjemaets struktur og innhold. Et viktig valg i min sammenheng var spørsmålet om undersøkelsen skulle legge vekt på dybde eller bredde. Dybde ville kunne oppnås ved for eksempel å lage et relativt detaljert skjema ikke ulik den type som ble brukt ved surveyundersøkelsen for Den norske kirke i 2000 (jfr. Høeg m. fl. 2000). Begrensninger i tid, oppgavens format samt mangelen på tidligere breddeundersøkelser blant brukere av sjømannskirker gjorde at jeg prioriterte bredde: ønsket var å få så mange respondenter som mulig og på en relativt ukomplisert måte. Jeg laget derfor et skjema som skulle være enkelt og raskt å besvare, helst mens brukerne var tilstede på kirken på

---

¹¹ For eksempel har Nyland 2007 intervjuet personer som hadde tillitsverv i organisasjonen (medlem av kirkeråd, etc), mens Mosdøl 2008 har intervjuet prester som hadde arbeidet som prest i Sjømannskirken. Også Kristoffersen 2000 brukte intervju som del av sitt materiale. Et unntak her er Halling 2001, men hans spørreskjemaundersøkelse utgjør bare en mindre del av hans relativt korte arbeid.

¹² Jfr. for eksempel Brymann 2008:159.

forskjellige arrangementer. Dette gjorde at mange potensielt interessante spørsmål/alternativer ikke kunne inkluderes. Noen av disse vil bli nevnt senere under drøftingen av resultatene.

Utvalget av respondenter kan betegnes som tilfeldig (engelsk 'convenience sample').

Resultatene ble først langt inn i regnearket Excel og derfra overført til statistikkprogrammet SPSS. Det ble så foretatt bivariate analyser gjennom krysstabulering, der hovedsakelig de fire stasjonene og eventuell aktivitet i kristen sammenheng i Norge fungerte som uavhengige variabler. Det faktum at en del respondenter ikke krysset av for personvariablene var i utgangspunktet en noe kompliserende faktor i analysen. Selv om materialet er relativt lite, ville det trolig ha vært en fordel å foreta flere typer analyser på det, men dette var det ikke mulig å gjøre innen oppgavens ramme.

Når det gjelder forskningsetikk kan det være verdt å merke seg at det for denne undersøkelsen ikke var nødvendig med innhenting av godkjenning fra Personvernombudet, siden dataene er helt anonyme.

2.2 Stasjoner, arrangementstyper og brukergrupper

Med hensyn til materiale var det tidlig klart at valg av stasjoner kunne være viktig for resultatene, for stasjonene er forskjellige på mange måter, blant annet når det gjelder fasiliteter, stabens størrelse og sammensetning, antall frivillige og kategorier av brukere. Mitt valg av sjømannskirker ble gjort mest av praktiske årsaker, men også noe etter råd fra sjømannskirken sentralt. Jeg antok at det kunne være fruktbart å velge fire stasjoner som kunne sies å tilhøre to typer, i dette tilfelle 'sydenkirker' og 'storbykirker',¹³ fordi en sammenligning av holdninger og oppfatninger hos brukerne av stasjonene i hvert par potensielt ville kunne tillate noe generalisering av resultatene.

Det var også tidlig klart at svarene ville kunne variere en del avhengig av hvilken type arrangement spørreskjemaet ble delt ut på. Ideelt burde de blitt distribuert på tilnærmet identiske arrangement på alle de fire stasjonene, for lettere å kunne sammenligne brukergruppene. Men dette var det vanskelig å få til, dels fordi stasjonene hadde noe ulike opplegg og dels av praktiske grunner. På hver stasjon prøvde jeg imidlertid å dekke både arrangement som jeg her velger å kalle 'spesifikke', dvs. rettet mot folk med spesielle

---

¹³ Denne antagelsen ble bestyrket gjennom lesning av Døving 2011, noe jeg kommer tilbake til senere i oppgaven.

interesser, som Bocciaspill, håndarbeid o.l., og de mer ‘allmenne’, som lørdagsgrøt og kirkekaffe.¹⁴

De fire stasjonenes særpreg i vår sammenheng vil bli gruppert og kort omtalt nedenfor, sammen med de typene arrangement der spørreskjemaundersøkelsen ble gjennomført.

1. ‘Turistkirker’:

Stasjonen **Albir/Villajoyosa** er blant de største av sjømannskirkene både i antall brukere og ansatte. Den har en noe komplisert struktur, blant annet fordi den kirken som brukes til søndagsgudstjenester ligger i Villajoyosa, nærmere en halv times kjøring fra det såkalte kirkesenteret i Albir, der administrasjonen holder til og der de fleste andre arrangementene foregår. Spørreskjemaundersøkelsen ble foretatt på følgende tre arrangementer: Boccia (kulespill), kulturkveld og lørdagsgrøt.

El Campanario ligger på Spanias solkyst og eies av Sjømannskirken og Diakonhjemmet, men driftes av Sjømannskirken.¹⁵ Stasjonen har en del gjesterom og kan derfor også fungere som pensjonat og sted for mindre konferanser. Den ligger i et område der det bor mange nordmenn – noen relativt fast, men mange for kortere opphold. Spørreskjemaundersøkelsen ble gjennomført på følgende fem arrangement: Boule (kulespill), håndarbeidsgruppe, foreldre tilstede med barn på barnesamling, lørdagsgrøt og søndagslunsj.

2. ‘Storbykirker’:

London har hatt den nåværende sjømannskirken fra 1920-årene. Den ligger ikke langt fra det tidligere havneområdet, et strøk som nå ikke er så sentralt for mange norske i London, som gjerne bor i vest, nær den norske skolen i Wimbledon. De fleste brukerne er fastboende og kirken tilbyr blant annet norskundervisning. Spørreskjemaundersøkelsen ble foretatt på tre arrangementer, nemlig småbarnstreff, kvinneforening og søndagslunsj.

Sjømannskirken i **København** ligger fint og ganske sentralt til i forhold til byens sentrum og mange av dens brukerne er fastboende. For å tiltrekke seg en del av de mange norske studentene i byen har kirken for eksempel lesesal, kor samt en strikkeklubb for denne aldersgruppen. Spørreskjemaundersøkelsen ble foretatt på følgende fire arrangement:

¹⁴ Denne oppdelingen kan selvsagt diskuteres – en kirkekaffe kan sies å være ‘spesiell’, fordi de som deltar der, vanligvis på forhånd har vært på gudstjenesten, som kan betraktes som en ‘spesiell interesse’. Likevel mener jeg denne todelingen kan ha noe for seg, fordi de ‘spesielle’ arrangementene gjerne hadde oppmøte av de samme personene fra gang til gang, mens for eksempel ‘lørdagsgrøt’ og gudstjeneste fremstod som mer åpne arrangementer. - Også ved eventuelle lignende spørreskjemaundersøkelser i vanlige menigheter i Dnk vil jeg anta at det kan være fruktbart å skille mellom preferanser/holdninger hos deltakere på forskjellige arrangement.

¹⁵ I denne oppgaven er navnet ‘El Campanario’ brukt gjennomgående, mens ‘Costa del Sol’ er brukt om samme stasjon på spørreskjemaet. Årsaken er at da skjemaet ble laget, var det noe uklart om jeg kom til å levere det ut også til stasjonens avdeling i Fuengirola.

Babysang, håndarbeid,¹⁶ lørdagsgrøt og kirkekaffe. En oversikt over antall respondenter på de forskjellige arrangementene er å finne i vedlegg 2.

2.3 Spørreskjemaet: format, struktur og innhold

For å prøve å få så mange respondenter som mulig, ønsket jeg at spørreskjemaet skulle gi rom for både det sosiale og det religiøse, uten at det virket for akademisk og derfor vanskelig å svare på for ‘folk flest’. Dessuten var det viktig at skjemaet ikke virket for ‘farlig’ ved å be om svar på spørsmål som mange ville føle var for personlige - nordmenn flest er bluferdige når det gjelder forhold som har med egen tro å gjøre. Det faktum at så mange av de tilstedeværende øyensynlig med interesse fylte ut skjemaene, tar jeg som tegn på at jeg lyktes med det. Skjemaet er presentert i vedlegg 1.¹⁷

Med målsetningen om bredde mer enn dybde kunne ikke spørreskjemaet være omfattende og komplisert og jeg fant at skjemaets format ikke burde være større enn ett ark hvis folk skulle svare på det i løpet av kort tid, noe som er i tråd med anbefalinger fra andre.¹⁸ Skjemaet ble skrevet ut i vanlig tekstbehandlingsfil.¹⁹ Fordi det ikke ble anledning til å teste ut spørreskjemaet på forhånd, kan den undersøkelsen jeg gjorde i Albir betegnes som en pilotundersøkelse. På grunn av ønsket om sammenlignbarhet måtte skjemaene som ble brukt på de tre andre stasjonene ha omtrent identisk struktur og innhold som det første. Dette medførte at noen deler av skjemaet passet bedre for et flertall av brukerne av turistkirkene enn for storbykirkene, da spørsmål om lengden på oppholdet og eventuelle kirkelige aktiviteter i Norge var mindre aktuelle for de brukerne som bor fast i utlandet. Blant annet av praktisk grunner (tid og økonomi) valgte jeg imidlertid å bruke samme skjemastruktur på alle stasjonene.

---

¹⁶ På grunn av lav deltagelse er tallene for to slike grupper slått sammen.

¹⁷ I prinsippet er det ett skjema, men fordi hvert skjema inneholdt det aktuelle stedets navn, er for ordens skyld alle fire inkludert her.

¹⁸ Se for eksempel Birkedal 2011:68 under avsnittet ‘Verktøy til å utforske menighetens nåtid’: ‘Det er avgjørende viktig at det er mest mulig entydige spørsmål med enkle svaralternativer som skaper minst mulig misforståelser og feil. Et relativt kort og oversiktlig spørreskjema som kan kopieres på ett ark, gjør det mulig for folk å svare raskt, for eksempel i tilknytning til et arrangement i kirken’.

¹⁹ Bruk av elektronisk spørreskjema som kan printes ut på papir ville ha lettet analysefasen. Selv om jeg kjente til at det eksisterte elektroniske spørreskjema, var jeg da jeg begynte dette arbeidet ukjent både med mulighetene for enkelt å lage papirversjoner fra disse og med mulig tilgang til det elektroniske skjemaet Questback gjennom studiestedet.

Når det gjelder struktur og innhold viser skjemaet at tre personvariabler er inkludert, nemlig kjønn, alder og fast bosted. Disse er, gjerne sammen med utdannelsesnivå, ofte brukt som (uavhengige) variabler i sosiologisk forskning.²⁰ Med hensyn til de andre, avhengige, variablene viser skjemaet at det ble gitt alternative valg,²¹ og at det for noen av spørsmålene var åpning for å skrive inn egne alternativer, noe en del respondenter benyttet seg av.

2.4 Gjennomføring av undersøkelsen

Spørreskjemaundersøkelsen ble foretatt i forståelse med sjømannskirkens utenlandssjef,²² som dels også var med og gav råd om hvilke stasjoner som kunne være mest egnet til formålet. Bestyrerne for hver av de aktuelle fire stasjonene - en diakon og tre prester - ble kontaktet og ga sin tillatelse til gjennomføring av undersøkelsen. Disse var også behjelpelig med å foreslå mulige brukergrupper innen rammen av de dagene jeg hadde til rådighet på stedet.

Spørreskjemaene ble delt ut og besvart av brukere som var til stede på de forskjellige stasjonene i følgende uker: Albir: uke 44 (oktober) i 2014, på de andre stasjonene i 2015, slik: London: deler av uke 5,²³ El Campanario: uke 6 og København: uke 9. For å prøve å få et så bredt og variert svargrunnlag som mulig, ble spørreskjemaet annonsert og delt ut ved flere forskjellige arrangementer for å forsøke å fange opp noe ulike profiler blant brukerne.

Det ble ikke gitt beskjed til noen av brukerne om undersøkelsen på forhånd. Undersøkelsen ble i de fleste tilfellene annonsert på de forskjellige arrangementene rett før den skulle foregå, som regel av meg selv. Jeg fortalte dem som var til stede at jeg studerte diakoni og at jeg hadde tenkt å bruke materialet i en masteroppgave på feltet, noe jeg følte gjorde folk velvillig innstilt til å fylle ut skjemaene – de ville gjerne hjelpe en student.

Jeg fant det altså enklest både for meg og respondentene at utdeling og retur foregikk mens respondentene og jeg var til stede på sjømannskirken. Dermed oppstod det også et visst gruppepress på å fylle ut og levere skjemaet.²⁴ For å prøve å sikre mest mulig anonymitet ved

²⁰ Å spørre om utdanning anså jeg som noe komplisert både på grunn av skjemaets format og ut fra hensyn til respondentenes anonymitet.

²¹ Ofte brukte metoder som rangering av forskjellige alternative svar eller svar på tallskala ble altså ikke benyttet.

²² Ny generalsekretær var ikke ansatt på det tidspunktet.

²³ Av forskjellige grunner ble undersøkelsen for en av aktivitetene som samlet få deltagere foretatt først i mai.

²⁴ Et alternativ ville vært å få sendt ut skjemaet til andre mulige brukere av stasjonen som ikke var tilstede, for eksempel gjennom norsk skole på stedet, noe som kunne ha gitt flere respondenter. Men dette ville vært betydelig mer komplisert å administrere for meg eller kunne ha belastet staben mye.

tilbakelevering henviste jeg ofte respondentene til et sted i rommet hvor de kunne legge utfylte skjema slik at de kunne unngå å levere dem direkte til meg.

For å sikre mest mulig sammenlignbare resultat burde undersøkelsen ideelt ha blitt gjennomført over minst en hel uke på hver stasjon og i omtrent samme uke på alle de fire stasjonene, men økonomi og tidsramme tillot ikke dette. Likeledes burde jeg ideelt hatt en assistent som kunne ha telt hvor mange av de fremmøtte som fylte ut skjemaet, slik at man på de største samlingene bedre kunne ha vurdert representativiteten av svarene i forhold til antall deltagere på arrangementet. Men dette ville vært vanskelig å gjennomføre av flere grunner, blant annet fordi på noen av arrangementene satt folk i litt forskjellige rom, der det også stadig kom og gikk grupper av mennesker, så det var vanskelig å få oversikt. Et 'strengt' regime på dette punktet kunne lett ha endret den positive stemningen for å medvirke i prosjektet og ført til at mange ville ha vegret seg. Mitt estimat er at på arrangementer med under ca. 20 personer, besvarte omtrent alle skjemaet og (med ett unntak) på større arrangement ca. 90-95%.

3. PRESENTASJON OG DRØFTING AV RESULTATER

3.1 Innledning

Dette kapitlet vil presentere svarene fra min spørreskjemaundersøkelse og drøfte disse blant annet i forhold til tidligere forskning. Denne forskningen vil dels være resultater fra og diskusjoner av flere andre undersøkelser og dels gjelde andre relevante og aktuelle tema i dagens debatt om kristendom og religion i Norge. Noen av disse er nevnt i kapitel 1.

Kapitlet vil først gi en oversikt over antall respondenter fordelt på de fire aktuelle stasjonene i forhold til totale besøkstall i 2014 (del 3.2). Deretter vil respondentenes svar på de forskjellige spørsmålene/variablene i mitt spørreskjema bli presentert og drøftet, særlig på basis av fordeling av svar fra de fire sjømannskirkene (del 3.3). Disse vil bli fulgt av presentasjon og drøfting av analyser der responser på aktivitet og holdninger til kristent arbeid i Norge står sentralt (del 3.4). Kapitlet avsluttes med en oppsummering (del 3.5).

3.2 Antall og fordeling av respondenter i kontekst

Innledningsvis kan det ha interesse å se på antall respondenter i min surveyundersøkelse i forhold til det totale antall besøk²⁵ på de aktuelle stasjonene i 2014 og på gjennomsnittlig besøk der pr. uke (det vil si det totale antall besøk delt på 52 uker). Disse tallene er presentert nedenfor i tabell 3.1.

---

²⁵ I Sjømannskirkens statistikkføring kalles disse 'møter'.

Tabell 3.1: Antall besøkende på de fire stasjonene i 2014: totalt, gjennomsnittlig pr. uke, respondenter (N og prosent) i forhold til gjennomsnittlig ukebesøk samt av totale respondenter i min undersøkelse.

Stasjon	Besøkende på sjømannskirkene		Respondenter		
	N besøkende totalt	N gjennomsnitt pr. uke	N	% av gj.snitt besøkende	% av totale respondenter
Albir	43 874	836	136	16,3	39,2
Costa del Sol ²⁶	41 321	788	127	16,1	36,6
London	20 990	403	32	7,9	9,2
København	28 200 (23 366)	542 (449)	52	9,6 (11,9)	15,0
Totalt	134 385	2 569	347		100,0

Tabellen viser betydelig forskjell i antall brukere mellom de to typene sjømannskirker: Mens 'sydenkirkene' Albir og El Campanario ligger høyest og relativt likt – begge med over 40 000 besøkende - ligger 'storbykirkene' London og København vesentlig lavere.²⁷ Når det gjelder København bør det nevnes at denne stasjonen hadde ekstraordinært stort oppmøte i 2014 på grunn av grunnlovsjubileet og det kan derfor gi et riktigere bilde også å ta i betraktning totaltallet for 2013, som er 23 366 (satt i parentes i tabellen). Ellers er det verdt å merke seg at min surveyundersøkelse ble gjennomført i 'ordinære' uker (jfr. del 2.4), det vil si uker uten særlig stor tilstrømning på grunn av spesielle arrangementer som basar, julefeiring, 17. mai-feiring o.l. Men da tallet på arrangementer på stasjonene kan svinge fra uke til uke også i 'ordinære' uker fordi noen arrangementer foregår for eksempel bare annenhver uke eller et par ganger i semesteret, er prosenten av respondenter som er oppgitt ovenfor ikke nødvendigvis representativ for en 'gjennomsnittlig' uke.

Når det gjelder svarprosent for min undersøkelse i forhold til antall brukere som totalt var til stede på de arrangementene/aktivitetene der spørreskjemaet ble utdelt, har jeg ikke nøyaktige

²⁶ Navnet Costa del Sol er brukt her fordi tallene for antall brukere også omfatter fremmøte på denne stasjonens arbeid i Fuengirola og ikke bare på 'hovedbasen' El Campanario.

²⁷ Det kan være verdt å merke seg at de dagene jeg besøkte stasjonen i London var i en uke med relativt lav aktivitet – dvs. uten de arrangementene som vanligvis foregår der annenhver uke. Dette ble jeg orientert om på forhånd, men oppholdet i London i den aktuelle uken ble gjennomført da dette passet godt for mitt opplegg ellers.

tall for dette. Jeg observerte imidlertid at det varierte mye, dels avhengig av antall brukere som var til stede (omtrent alle som var på arrangementer der det deltok under 20 personer, svarte), og dels av hvor mange av de tilstedeværende som allerede hadde fylt ut skjemaet på et av de andre arrangementene i samme uke (ganske mange av disse på et kulturarrangement i Albir). En oversikt over antallet respondenter fordelt på de forskjellige arrangementer på hver av de fire stasjonene er å finne i vedlegg 2.

3.3 Presentasjon og drøfting av variabler og responser – totalt og fordeling på stasjonene

Spørreskjemaet (se vedlegg 1) ba om respons på to hovedtyper variabler: tre unummererte personvariabler, nemlig kjønn, alder og fast bosted, og en rekke (religions)sosiologiske variabler. De sistnevnte var gruppert i seks spørsmål, hvorav fire var relatert til forhold i utlandet der stasjonen lå, mens to dreide seg om eventuell kristen aktivitet i Norge og/eller hva som skulle til for at man ble med (mer aktivt) i kristent arbeid der. Hvert spørsmål gav mellom 2 og 8 alternativer for avkryssing eller utfylling, og til sammen utgjør disse 30 variabler. En god del av disse kan sies å ha betydelig relevans for diakonal tenkning og praksis, noe som vil bli kommentert og drøftet senere i oppgaven.

I det følgende vil spørsmålene/variablene først bli presentert i den rekkefølge de forekom i spørreskjemaet og med responsene analysert ved bivariate krysstabuleringer.²⁸ I tillegg til antall og fordeling av responsene vil det ved hvert spørsmål/hver variabel bli gitt en kort begrunnelse for at det/den ble inkludert, ofte sammen med referanse til annen forskning på området. Videre er det verdt å merke seg at ubesvarte, såkalte ‘missing’, responser²⁹ er utelatt fra mesteparten av tallmaterialet, noe som medfører at totaltallene kan variere fra tabell til tabell avhengig av hvor mange som har unnlatt å svare på enkelte spørsmål/variabler.

3.3.1 Kjønn

Kjønn blir generelt sett på som en viktig variabel i sosiologiske forskning. I kirkelig sammenheng har kjønn vært diskutert for eksempel i Magnussen og Repstad 2010. Blant

²⁸ Prosentene er oppgitt med en desimal, som også gjort i *Folkekirke 2000*.

²⁹ Se for eksempel Johannessen 2009:54.

annen forskning i denne sammenheng kan nevnes Botvar 2010:70, som viser til at kirkeaktive blant annet skiller seg ut ved å ha en større kvinneandel, og Høeg 2010:186ff, som sier at kjønn er en viktig faktor i religiøs tradering. Noe av denne forskningen har basis i F2000, der kjønn er inkludert som variabel (spørsmål 69).

Respondentenes fordeling på kjønn totalt og på de fire stasjonene i min undersøkelse er presentert nedenfor i tabell 3.2.

Tabell 3.2 Respondentenes fordeling på kjønn totalt og på de fire stasjonene

Alternativer	Albir		El Campanario		London		København		Totalt	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Mann	36	39,1	42	38,9	11	45,8	12	30,0	101	38,3
Kvinne	56	60,9	66	61,1	13	54,2	28	70,0	163	61,7
Totalt	92	100,0	108	100,0	24	100,0	40	100,0	264	100,0

Tabellen viser at av de som krysset av på kjønn var flertallet kvinner (61,7%, versus 38,3% menn). Kvinnelige respondenter var også i flertall på alle stasjonene. Siden alle respondentene er personer som var til stede på sjømannskirkene og et stort flertall av de som var til stede på de enkelte arrangementene besvarte skjemaet, kan denne kjønnsfordelingen sies å vise samme tendens som nevnt i tidligere forskning, nemlig at det er en større andel kvinner enn menn blant de kirkeaktive. Imidlertid lot nesten en fjerdedel av respondentene dette spørsmålet stå ubesvart. En vesentlig grunn til dette relativt store antallet er trolig at personvariablene ikke var nummerert og derfor kan ha blitt oversett av en del respondenter. Dette sannsynliggjøres av den relativt høye prosenten ubesvart også for de to andre personvariablene alder og fast bosted.³⁰

³⁰ Under utfyllingen av skjemaene i Albir kunne jeg se at noen respondenter gikk rett til første spørsmål uten å krysse av for kjønn, alder og fast bosted. Ved utfylling på andre stasjoner prøvde jeg å informere respondentene om at de også burde krysse av for disse variablene.

3.3.2 Alder

Også alder regnes som en potensielt viktig variabel i mange undersøkelser. Høeg 2010:184 peker på at flere religionsundersøkelser har påvist store forskjeller mellom aldersgrupper når det gjelder holdninger til og praktisering av religion, nemlig at unge voksne er minst religiøse og de aldrende mest religiøse. Ifølge Botvar og Henriksen 2010:70 skiller de kirkeaktive seg blant annet ut ved å ha en større andel eldre enn befolkningen generelt, noe som delvis er basert på resultatene fra F2000 (der alder er spørsmål 70).

Respondentenes alder er i min undersøkelse fordelt på følgende tre grupper: 15-39, 40-59 og 60 og over. Responsenes fordeling på alder totalt og på de fire stasjonene er presentert nedenfor i tabell 3.3.

Tabell 3.3 Respondentenes fordeling på aldersgrupper totalt og på de fire stasjonene

Alternativer	Albir		El Campanario		London		København		Totalt	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
15-39	1	0,8	8	6,4	9	31,0	24	47,1	42	12,8
40-59	7	5,7	14	11,2	8	27,6	6	11,8	35	10,7
60+	114	93,4	103	82,4	12	41,4	21	41,2	250	76,5
Totalt	122	100,0	125	100,0	29	100,0	51	100,0	327	100,0

Tabellen viser at totalt utgjorde aldersgruppen 60 år og over mer enn tre fjerdedeler av respondentene (76,5%). Men tabellen viser også at det er stor variasjon mellom de to typene stasjoner: Sydenkirkene Albir og El Campanario ligger relativt jevnt, begge med over 80% for eldste aldersgruppe, mens prosentene for storbykirkene London og København for denne aldersgruppen er bare omtrent halvparten (henholdsvis 37,5% og 40,4%). Den eldste aldersgruppen er likevel den største også på disse stasjonene. - Totalsummen viser at 20 av respondentene ikke oppgav alder.

3.3.3 Fast bosted

Respondentene ble spurt om de regnet Norge eller det landet som stasjonen ligger i som sitt faste bosted.³¹ Svarene var av interesse som en bakgrunn for stasjonens aktivitetsprofil og brukernes responser.

Fordelingen av responser med hensyn til fast bosted er presentert nedenfor i tabell 3.4.

Tabell 3.4 Fordeling av respondentene i forhold til hva de oppgav som sitt faste bosted, totalt og fordelt på stasjonene

Alternativer	Albir		El Campanario		London		København		Totalt	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Norge ³²	109	96,5	90	85,7	7	26,9	3	6,4	209	71,8
Utland	4	3,6	15	14,3	19	73,1	44	93,6	82	28,2
Totalt	113	100,0	105	100,0	26	100,0	47	100,0	291	100,0

Tabellen viser at totalt oppgav over to tredjedeler (71,9%) av de som svarte på dette spørsmålet at de regnet Norge som sitt faste bosted. Det er imidlertid en betydelig forskjell mellom stasjonene: I turistkirkene Albir og El Campanario indikerte et stort flertall av respondentene, henholdsvis 96,5% og 85,7%, at de hadde Norge som sitt faste bosted, mens situasjonen var annerledes i storbykirkene London og København, der de fleste (73,1% og 93,6%) oppgav det landet som stasjonen var i som sitt bosted. Forskjellen mellom stasjonene på dette punktet vil imidlertid ikke være noen overraskelse for de som kjenner disse stasjonene, og er en basis for hvilken type samlinger og arrangementer som tilbys på hvert sted. En del respondenter lot dette spørsmålet stå ubesvart, trolig av spørsmålstekniske grunner.

³¹ Mitt skjema spurte ikke hvor i Norge de kom fra, slik som for eksempel gjort i F2000. En viktig årsak var at dette kunne være med på å hindre anonymitet i mindre grupper av respondenter.

³² For El Campanario er også medregnet til sammen 3 respondenter fra Sverige og Danmark.

3.3.4 Hvor lenge i utlandet?

Dette var spørsmål 1 i min undersøkelse. Hensikten var å få kunnskap om hvor ofte respondentene brukte sjømannskirken i forhold til lengden av oppholdet på stedet, noe som ville gi en basis for å skille for eksempel mellom korttidsturister på stedet og tilnærmet fastboende. Skjemaet ga mulighet for følgende fire alternative svar: a) 1-2 uker, b) 3-4 uker, c) flere måneder, og d) nesten hele året.

Fordelingen av svarene er presentert nedenfor i tabell 3.5.

Tabell 3.5 Responser på oppholdets lengde, totalt og fordelt på de fire stasjonene

Alternativer	Albir		El Campanario		London		København		Totalt	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
a) 1-2 uker	28	20,9	16	12,7	7	23,3	1	2,1	52	15,4
b) 3-4 uker	33	24,6	46	36,5	0	0,0	0	0,0	79	23,4
c) flere måneder	65	48,5	42	33,3	2	6,7	4	8,3	113	33,4
d) nesten hele året	8	6,0	22	17,5	21	70,0	43	89,6	94	27,8
Totalt	134	100,0	126	100,0	30	100,0	48	100,0	338	100,0

Tabellen viser at totalt indikerte et flertall av respondentene at de oppholdt seg i utlandet enten i flere måneder (33,4%) eller nesten hele året (27,8%), mens resten fordelte seg på opphold mellom 1-2 uker (15,4%) og 3-4 uker (23,4%), noe som kan sees som typisk lengde for turister. Responsene fra brukere av de forskjellige stasjonene viser at London og Albir hadde høyeste prosent respondenter med kort opphold (henholdsvis 23,3% og 20,9%). Videre viser tabellen at blant respondentene i København var det nesten ingen som oppga at de var der kortere enn flere måneder. Dersom vi sammenligner turistkirkene Albir og El Campanario og slår sammen prosentene for opphold i 1-2 uker og 3-4 uker, ser vi at disse er relativt like, henholdsvis 45,5% og 48,7%. Forskjellene mellom disse to kirkene når det gjelder opphold nesten hele året kan tenkes å skyldes forskjell i årstid da undersøkelsen ble foretatt, men også andre mulige trekk som for eksempel brukernes sosioøkonomiske bakgrunn. Tallene her er imidlertid lave. Totalsummen viser at det var relativt få ubesvarte responser på dette spørsmålet.

3.3.5 Hvor ofte til stede på sjømannskirken utenom gudstjeneste?

Dette var spørsmål 2 i min undersøkelse. Her skilles altså tilstedeværelse på stasjonen utenom gudstjenestene ut som separat variabel. Det kan være gode prinsipielle grunner for et slikt skille, noe som vil bli diskutert nedenfor (i del 3.3.6). En mer direkte årsak var imidlertid situasjonen i Albir, der jeg delte ut mitt første spørreskjema. Her var det naturlig å skille mellom oppmøte på det såkalte kirkesenteret, som ligger i selve Albir - der de fleste arrangementene foregikk - og deltagelse i gudstjenestene, som vanligvis var i Minnekirken, ca. en halv times biltur unna, i nærheten av det norske rekreasjonsstedet Solgården. Selv om de tre andre stasjonene involvert i undersøkelsen vanligvis hadde gudstjenestene på samme sted som resten av aktivitetene, var det dermed naturlig fortsatt å skille mellom tilstedeværelse på gudstjenester og på andre arrangementer. - Det kan være verdt å merke seg at også F2000 har separate spørsmål for tilstedeværelse på diverse aktiviteter i kirken og for gudstjeneste.

Når det gjelder arrangementer og aktiviteter på hverdager har sjømannskirken tradisjon for og har profilert seg med det – jfr. for eksempel også deres sangstrofe ‘kirke i verdens hverdag’. Her kan det være nyttig å ta i betraktning at brukernes tilstedeværelse på sjømannskirken ikke bare vil si deltagelse i arrangementer der, for noen kommer bare for å ‘slå av en prat’ (se videre om dette i del 3.3.7). Samtidig er det klart at det er diverse arrangementer og aktiviteter som trekker mye folk, og mitt spørreskjema ble hovedsakelig delt ut på hverdagsarrangementer (se oversikt i vedlegg 2).

Spørreskjemaet gav følgende fire alternativer på dette punktet: a) flere ganger i uken, b) 1 gang i uken, c) 1 gang i måneden, og d) sjeldnere enn 1 gang i måneden. Svarene på dette spørsmålet er presentert nedenfor i tabell 3.6, totalt og fordelt på de fire stasjonene.

Tabell 3.6 Responser på spørsmål om 'Hvor ofte på sjømannskirken (utenom gudstjenestene)', totalt og fordelt på de fire stasjonene

Alternativer	Albir		El Campanario		London		København		Totalt	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
a) flere ganger/u	66	50,0	38	33,0	4	14,8	9	18,0	117	36,1
b) ca. 1 gang/u	42	31,8	51	44,3	12	44,4	24	48,0	129	39,8
c) ca. 1 g/måned	7	5,3	10	8,7	4	14,8	9	18,0	30	9,3
d) sjeldn enn 1 g/m	17	12,9	16	13,9	7	25,9	8	16,0	48	14,8
Totalt	132	100,0	115	100,0	27	100,0	50	100,0	324	100,0

Tabellen viser at totalt oppgav over en tredjedel av respondentene (36,1%) at de var til stede på sjømannskirken flere ganger i uken og enda flere (39,8%) at de var der ca. 1 gang i uken. Det vil si at over to tredjedeler av respondentene krysset av på at de var på sjømannskirken utenom gudstjenestene minst ca. 1 gang i uken. Disse tallene sier en god del om hvor sentral sjømannskirken er i mange av respondentenes liv for en kortere eller lengre periode (jfr. Sjømannskirkens formålsformulering).

Responsene fra de forskjellige stasjonene er ikke svært ulike her, idet mellom 60% og 80% av respondentene oppgir å være til stede en eller flere ganger i uken. København har imidlertid noen flere respondenter som oppgir at de er til stede ca. 1 gang i måneden, mens London har flere som krysset av at de var der sjeldnere enn 1 gang pr. måned. Disse prosentene er imidlertid basert på svært lave tall.

Til tross for at den kulturelle og sosiale situasjonen for nordmenn som bor i i Norge ofte kan sies å være relativt forskjellig fra den situasjonen nordmenn i utlandet lever i, kan det likevel være interessant å sammenligne noe med den aktuelle situasjonen i Dnk på dette punktet.

Spørsmålet om deltagelse på kirkelige arrangementer/aktiviteter i Dnk er blitt mer fokusert på i de senere årene, da det der har skjedd en økning i aktivitetene. For eksempel nevner Furseth 2015:28 at misjonsorganisasjonene har mindre betydning og at aktivitetstilbudet i de lokale menighetene nå er utvidet og langt mer variert enn tidligere. Og statistikk for Dnk for 2014

viser at det ikke er nedgang for deltagelse i forskjellige arrangementer, men heller en oppgang på 10% for kulturarrangementer.³³

Når det gjelder tall for tilstedeværelse på arrangementer/aktiviteter i norske menigheter, kan også nevnes undersøkelsen Bergen2015 (se del 1.2 ovenfor), som telte oppmøtet i alle de 25 Dnk-kirkene i Bergen i en uke. På basis av publiserte tall og med fratrukk av tilstedeværelse på gudstjeneste var gjennomsnittlig 664 personer til stede på hverdagsarrangementer i hver bergensmenighet i 2015, mot 140 på gudstjeneste.³⁴ Kirkevergen i Bergen, Kjell Bertel Nyland, kommenterer dette slik: 'Kirkene er hverdagskirker... det er ... i hverdagen folk flest tar turen til kirken'.³⁵ Kanskje er ikke forskjellen mellom arbeidet i menigheter i Dnk og på sjømannskirkens stasjoner så stor som noen tror – noe som kan utforskes videre.

3.3.6 Hvor ofte på gudstjeneste i sjømannskirken?

Dette var spørsmål 3 i min undersøkelse. Det var naturlig å inkludere dette spørsmålet både fordi stasjonene arrangerer gudstjeneste hver søndag og fordi deltagelse i feiring av gudstjeneste regnes som sentralt kirkelig/teologisk.

Mange har fremhevet gudstjenestens sentrale stilling i den kristne kirkes liv. Ett eksempel er Mogstad (2014:75), som sier at gudstjenesten i et teologisk perspektiv ofte blir framstilt som kirkens primære sted. Han viser til at innenfor luthersk teologi er gudstjenesten særlig vektlagt, ettersom det er i gudstjenesten at kirkens to sentrale kjennetegn forvaltes: ord og sakrament (jfr. CA7). Deltagelse i gudstjeneste kan derfor regnes som en viktig indikator på å være kristen. Gudstjenestedeltagelse har da også vært diskutert og kommentert av mange forskere i en rekke sammenhenger og er en av flere variabler i alle de tre samlemålene eller indeksene for livssynsmessige dimensjoner som er satt opp og som har fått navnene kirkelighet, folkekirkelighet og ateisme (jfr. Botvar 2010:206, se også del 1.2 ovenfor). Ifølge Botvar er deltagelse på gudstjeneste en del av kirkelighetsindeksen og Høeg 2010:183 viser til at kirkegang er definert som å gå i kirken eller delta på religiøse møter en gang i måneden.³⁶

³³ Se aktuell statistikk fra Statistisk sentralbyrå.

³⁴ Dette tallet fremkom ved at jeg regnet ut at gjennomsnittlig var totalt 804 personer til stede i hver menighet i den relevante uken, som med fratrukk av 140 til gudstjeneste gir 664.

³⁵ Sitert fra Bergen kirkelige fellesråds hjemmeside, lest 22. april 2015. Det kan i denne sammenhengen være av interesse å vite at Nyland er tidligere generalsekretær i Sjømannskirken, der hver stasjon fører statistikk over antall besøkende. For Dnk lages det hvert år en kirkelig årsstatistikk (nevnt i kapittel 1).

³⁶ Jfr. også Sørensen og Kvande 2014:309, der kirkegang er valgt som en viktig variabel i forbindelse med forskning på eventuell sammenheng mellom kristen tro og helsetilstand.

På bakgrunn av for eksempel utsagnet i Botvar 2010:17 om at '[d]et er en kjent sak at nordmenn ikke ofte går til gudstjeneste' og diverse rapporter om synkende gudstjenestedeltagelse (jfr. for eksempel Schmidt 2010:197 samt nyere tall fra Statistisk sentralbyrå) fant jeg det interessant å forsøke å kartlegge nærmere hvor ofte respondentene oppgav at de deltok på gudstjeneste i regi av sjømannskirken.

Mitt spørreskjema ga valg mellom følgende fire alternativer når det gjeldt deltagelse på gudstjeneste i sjømannskirkens regi: a) flere ganger i måneden, b) ca. 1 gang i måneden, c) sjeldnere enn 1 gang i måneden, og d) aldri. Responsene på dette spørsmålet i min undersøkelse totalt og fordelt på de fire stasjonene er presentert nedenfor i tabell 3.7. Det er imidlertid verdt å merke seg at spørsmålet ikke fanger opp kirkegang utenom sjømannskirkens regi, noe som kan være spesielt relevant ved tolkning av svarene fra storbykirkene.

Tabell 3.7 Responser på spørsmålet om 'Hvor ofte på gudstjeneste', totalt og fordelt på de fire stasjonene

Alternativer	Albir		El Campanario		London		København		Totalt	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
a) Flere ganger/m	58	45,3	30	26,1	10	32,3	13	25,0	111	34,0
b) Ca. 1 gang/m	13	10,2	23	20,0	1	3,2	5	9,6	42	12,9
c) Sjeldn. enn 1 g/m	25	19,5	28	24,3	11	35,5	19	36,5	83	25,5
d) Aldri	32	25,0	34	29,6	9	29,0	15	28,8	90	27,6
Totalt	128	100,0	115	100,0	31	100,0	52	100,0	326	100,0

Tabellen viser at totalt over en tredjedel (34%) av respondentene oppgav at de var tilstede på gudstjeneste i sjømannskirkens regi flere ganger i måneden, og 12,9% at de var det ca. 1 gang pr. måned. Dette betyr at tilsammen nesten 47% markerte at de var relativt hyppig til stede på gudstjeneste og kan betegnes som 'aktivitetskristne'. Tabellen viser også at ca. en fjerdedel av respondentene opplyste at de aldri var til stede på gudstjeneste i sjømannskirkens regi – men de var altså til stede på sjømannskirken og var respondenter på undersøkelsen.

Dersom disse resultatene sees i sammenheng med deler av de indeksene for livssynsmessige dimensjoner som er presentert for eksempel i Botvar 2010:206, kan det sies at nesten halvparten av respondentene tilfredsstillir kirkelighetsindeksen når det gjelder kirkegang. Dessuten kan den fjerdedelen som oppgir at de går til gudstjeneste sjeldnere en gang i måneden, tolkes som å tilfredsstillir deler av folkekirkelighetsindeksen ('sporadisk i kirke'), mens de 25,9% som oppgir at de aldri deltar i gudstjenesten tentativt kunne plasseres på ateismeindeksen. Da dette er mennesker som faktisk er til stede på en sjømannskirke, synes Høeg og Gresaker 2015 term 'distanserte' bedre i denne sammenheng.

Dersom vi imidlertid ser på prosentene for hver av de fire stasjonene, finner vi betydelig variasjoner. Brukerne i Albir angir klart den høyeste prosenten, der ca. 45% oppgir at de er tilstede på gudstjenesten flere ganger i måneden og omkring 10% ca. 1 gang måneden. Totalt deltar altså Albirs respondenter på gudstjeneste i sjømannskirkens regi minst 1 gang pr. måned. De tre andre stasjonene viser noe varierende tall her, men alle har tilsammen mellom 46% og 34% for minst månedlig kirkegang. Storbykirkene London og København ligger omtrent like høyt (ca. 35%) når det gjelder antall respondenter som oppgir at de er på gudstjeneste i sjømannskirken sjeldnere enn 1 gang i måneden.³⁷ Disse svarene betyr ikke nødvendigvis at man aldri går til gudstjeneste: For eksempel er London en by med store avstander der fremmøte på sjømannskirken til kl. 11 på søndag med offentlige transportmidler fra andre bydeler kan ta timer og deltagelse i gudstjeneste i lokal kirke kan derfor være mer aktuelt. Det er videre verdt å merke seg at svarene fra de to sydenkirkene er litt forskjellige på dette punktet. Man kunne i utgangspunktet tenke seg at oppmøtet ville være lavere i Albir enn i El Campanario: På den førstnevnte stasjonen ligger gudstjenestekirken ca. en halv times kjøring fra kirkesenteret og på et sted uten offentlig transport, og den innleide 'kirkebussen' som går fra Albir søndag formiddag er kanskje heller ikke kjent blant nordmenn på korttidsopphold. På El Campanario holdes derimot gudstjenesten vanligvis på stasjonens 'hovedbase' og tidspunktet er om ettermiddagen etter søndagslunsj der. Man kan bare spekulere på årsaker til denne forskjellen: Det kan skyldes det at svarene ble innhentet i Albir og på El Campanario på forskjellige tider av året (sen oktober versus tidlig februar) - noe som kan ha medført noe forskjellige typer respondenter - eller kan det tenkes å være andre grunner, som tidspunkt på dagen (kl. 11 i Albir, ettermiddag på El Campanario), kirkerommets utforming osv.

³⁷ Spørreskjemaene for Costa del Sol, London og København måtte på dette punktet nødvendigvis avvike noe fra det som ble brukt i Albir, der navnet på gudstjenestekirken ble nevnt. Men denne forskjellen synes ikke å tillate en tolkning av svarene fra de førstnevnte stasjonene som spørsmål om kirkegang utenom sjømannskirken.

Statistikken viser at det i 2014 gjennomsnittlig var 93 deltagere på Dnks gudstjenester i Norge.³⁸ Videre kan det her være interessant å se på tallene fra Bergen, som fremkommet gjennom undersøkelsen Bergen2015 og tatt opp i uke 11, 2015. Der viste tallene at tilsammen 3 500 personer deltok på gudstjeneste i de 25 kirkene i Bergen som tilhører Dnk, det vil si at gjennomsnittlig 140 personer var til stede i hver kirke på den aktuelle søndagen, altså noe høyere enn sydenkirkene.

3.3.7 Grunner til tilstedeværelse på sjømannskirken

Dette var spørsmål 4 i min undersøkelse. På bakgrunn av den til dels relativt store oppslutningen om arrangementer på noen av stasjonene ønsket jeg å prøve å finne ut hva som gjorde at respondentene var tilstede der. - Selv om deltagelse i kirkelige arrangementer og aktiviteter i Dnk har kommet mer i fokus i de siste årene, særlig i forbindelse med trosopplæringsreformen, ser det ut til at det ikke er foretatt noen systematisk undersøkelse av hvorfor folk er tilstede på dem.

Mitt spørreskjema ga valg mellom 7 variabler, hvorav 6 var foreslåtte og 1 åpen, som respondentene kunne fylle ut hvis de foreslåtte variablene ikke passet. Alternativene som ble gitt var følgende: a) 'Slå av en prat med folk', b) 'Treffe venner', c) 'Liker kaffe og vafler', d) 'Barna mine er med på aktiviteter der', e) 'Kirken står for et livssyn som passer meg', f) 'Det er kristen forkynnelse der' og g) 'Andre grunner (fyll ut)'. Det er verdt å merke seg at i alle fall de fleste av disse variablene kan sies å være sentrale innen diakonal tenkning og praksis, særlig da ut fra ett av hovedpunktene i gjeldene diakoniplan, nemlig inkluderende fellesskap.

Responsene totalt er presentert nedenfor i tabell 3.8a. Da det på dette spørsmålet kunne krysses av for flere alternativ, inneholder denne tabellen prosenter for både antall avkryssinger og for antall respondenter. Respondentene ble ikke bedt om å prioritere sine valg, fordi dette ble vurdert som potensielt vanskelig med så ulike alternativ.

Tabellen viser at de 341 respondentene som krysset av her tilsammen foretok 750 avkryssinger fordelt på de 7 variablene, noe som betyr at hver respondent gjennomsnittlig krysset av på minst 2 alternativer.

---

³⁸ Se tall fra Statistisk sentralbyrå for 2014, publisert 6. juni 2015.

Tabell 3.8a Responser på grunner til tilstedeværelse på sjømannskirken, totalt, prosent av antall avkryssinger og prosent som valgt av antall respondenter

Alternativ	N antall avkryssinger	% av antall avkryssinger (N=750)	% valgt av antall respondenter (N=341)
a) Slå av en prat	120	16,0	35,2
b) Treffe venner	153	20,4	44,9
c) Liker kaffe og vafler	124	16,5	36,4
d) Barna er med	37	4,9	10,9
e) Kirken står for et livssyn som passer meg	142	18,9	41,6
f) Det er kristen forkynnelse der	90	12,0	26,4
g) Andre grunner	84	11,2	24,6
Totalt	750	100,0	-

Høyeste skår blant variablene fikk alternativ b) ‘Treffe venner’, som ble avkrysset av 44,9% av respondentene, men alternativ e) ‘Kirken står for et livssyn som passer meg’ kom nesten like høyt, og ble valgt av 41,6%. Dette betyr at en variabel som peker på et kristent livssyn ble valgt nesten like ofte som en variabel som står for noe som kan kalles typisk sosialt, nemlig å treffe venner. Videre er det verdt å merke seg at avkryssingene bortsett fra variabelen om barn er relativt jevnt fordelt.

Tabell 3.8b nedenfor gir en oversikt over responser på grunner til tilstedeværelse på sjømannskirken, totalt, prosent av antall avkryssinger og fordelt på de fire stasjonene.

Tabell 3.8b Responser på grunner til tilstedeværelse på sjømannskirken, totalt og fordelt på de fire stasjonene. Antall avkryssinger

Alternativer	Albir		El Campanario		London		København		Totalt	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
a) slå av en prat	36	13,0	52	19,6	10	13,7	22	16,2	120	16,0
b) treffe venner	66	23,9	46	17,4	16	21,9	25	18,4	153	20,4
c) kaffe og vafler	38	13,8	54	20,4	11	15,1	21	15,4	124	16,5
d) barna med	1	0,6	16	6,0	10	13,7	10	7,4	37	4,9
e) livssyn passer	65	23,6	46	17,4	10	13,7	21	15,4	142	18,9
f) forkynnelse	55	19,9	17	6,4	7	9,6	11	8,1	90	12,0
g) annet	15	5,4	34	12,8	9	12,3	26	19,1	84	11,2
Totalt	276	100,0	265	100,0	73	100,0	136	100,0	750	100,0

Tabell 3.8b viser at responsene fra de fire stasjonene varierer en del når det gjelder enkelte av variablene. Dette vil i det følgende bli kommentert kort i forbindelse med en drøfting av hver variabel under dette spørsmålet.

a) 'Slå av en prat med folk'

Dette alternativet gav respondentene muligheten til å krysse av for en relativt uforpliktende og sosial aktivitet som årsak til at de var tilstede på sjømannskirken. Det er i tråd med sjømannskirkens tradisjon å ha et såkalt 'leseværelse', der en viktig funksjon er uformelt sosialt samvær (jfr. for eksempel Kvarstein 2000).

Tabell 3.8b viser at dette alternativet skåret høyest på El Campanario (19,6%) og lavest i Albir (13,0%), med London og København mellom disse (13,7% og 16,2%). På dette punktet var det dermed relativt stor forskjell mellom de to sydenkirkene. Som tidligere antydnet kan disse forskjellene tenkes å være basert på noe forskjellige kulturer på de to stasjonene. Men her kan det kanskje også ha sin bakgrunn i de forskjellige årstidene som spørreskjemaene ble

presentert på: En varm oktober i Albir med mange andre aktuelle møteplasser, mot en kjølig begynnelse av februar på El Campanario, med flere stengte hoteller i nærheten og kanskje større behov for å slå av en prat på sjømannskirken.

b) 'Treffe venner'

Det var naturlig å inkludere variabelen 'Treffe venner' ut fra både praktiske og diakonale synspunkt. Særlig i Albir observerte jeg at sjømannskirken ble brukt som et 'treffsted', der frivillige og stab ikke sjelden ble spurt om andre (venner) hadde vært innom.

Også diakonalt/teologisk har viktigheten av vennskap vært understreket. Ett eksempel på dette finnes i Eriksen (2011:162) som i sitt fokus på nettverk og relasjonsbygging i kristen sammenheng hevder at mange synes å underslå betydningen av vennskap. Eriksen fremhever at det viktigste er å bygge relasjoner, tillit, troverdighet og fellesskap, noe som kan skje ved å bygge inkluderende fellesskap ved gudstjenester og kristne samlinger. Dette synet er i tråd med gjeldene plan for diakoni, der inkluderende fellesskap er ett av hovedpunktene.

Tabell 3.8b viser noe forskjell mellom responsene fra de to sydenkirkene når det gjelder denne variabelen - prosenten er høyere i Albir enn på El Campanario.³⁹ Her kan igjen mulige forskjeller i kultur og/eller årstid spille en rolle, noe som kan være verdt å undersøke nærmere.

c) 'Liker kaffe og vafler'

'Kaffe og vafler' er blitt sjømannskirkens 'kjennemerke' (jfr. dens brosjyrer, blad o.l.) og det var derfor naturlig å inkludere denne variabelen i spørreskjemaet. Kaffe er nordmenns yndlingsdrikk og vafler synes de fleste er godt å spise og er enkle å lage og servere. Og det dreier seg om et måltid, noe som i de fleste samfunn og kulturer står for fellesskap og som i kristendommen har en spesiell betydning også fordi det peker mot nattverden. 'Kaffe og vafler' står for gjestfrihet, et ord som av mange er blitt fremhevet som karakteristisk ved sjømannskirkens arbeid. Ett eksempel på dette er Kvarstein 2000, som drøfter gjestfrihet som troverdighetskriterium for arbeidet i sjømannskirkens leseværelse, et annet er Hystad 2013, som i sin oppgave om diakoni har studert betydningen av gjestfrihetsmotivet for menneskers

³⁹ Statistisk signifikans er ikke testet her.

beskrivelse av sitt møte med sjømannskirken. Videre har Mosdøl 2011 pekt på kvalitet ved å understreke at ingen blir frelst av pulverkaffe og Mariekjeks...

Tabell 3.8b viser en relativ samstemthet – mellom ca. 13% og 20% - blant brukerne av stasjonene om betydningen av kaffe og vafler som grunn til besøk på sjømannskirken uavhengig av antall respondenter på stasjonene.

d) 'Barna mine er med på aktiviteter der'

Det er blitt mer fokus på barn i Dnk, og særlig etter starten av trosopplæringsreformen.⁴⁰ Det var derfor naturlig å inkludere denne variabelen som et alternativ i spørreskjemaet. Variabelen kan tolkes som å være viktig både sosialt, kulturelt og religiøst: sosialt fordi (foreldre og) barn treffer andre norske på sjømannskirken, kulturelt fordi barna lærer mer om norsk kultur der (blant annet sanger o.l.), og religiøst, særlig viktig som kristen tradering, et tema diskutert blant annet i Høeg 2010.

De fire stasjonene hadde alle tilbud for barn, men praktiske grunner gjorde at spørreskjemaet ble ikke delt ut på arrangementer for barn på alle stasjonene.

Tabell 3.8b viser stor forskjell mellom stasjonene når det gjelder dette spørsmålet. Dette kan skyldes forskjeller i aldersgruppene som bruker den enkelte stasjon, men er nok også influert av hvilke arrangement stasjonen har for denne gruppen og dessuten hvilke arrangementer spørreskjemaet ble delt ut på. I London var for eksempel småbarnstreff ett av de arrangementer som spørreskjemaet ble brukt på, mens dette av flere grunner ikke skjedde i Albir. Totalt spiller trolig alderen på mine respondenter også en relativt stor rolle her.

e) 'Kirken står for et livssyn som passer meg'

Ordet livssyn brukes ofte i noe forskjellige betydninger.⁴¹ Men det faktum at relativt mange respondenter krysset av for dette alternativet kan tyde på at de ikke hadde store problemer med å forstå hva ordet står for i den aktuelle konteksten.

⁴⁰ Vedtatt av Kirkemøtet i 2009.

⁴¹Jfr. for eksempel diverse arbeider av Mari-Anne Zahl.

Denne formuleringen var et forsøk på å fange opp brukere som var beskjedne om egen tro, men som gjerne ville uttrykke at sjømannskirkens kristne profil var viktig for dem. Trolig ville mange av disse kunne sies å høre hjemme i kategorien ‘kulturkristne’.

Tabell 3.8b viser at respondentene på de fire stasjonene varierte en del når det gjelder holdninger til relevansen av det livssynet sjømannskirken står for. Høyeste prosent avkryssing finner vi i Albir, med 23,6% og lavest i London med 13%, mens gjennomsnittet for alle stasjonene er 18,9%. Ut fra disse tallene er det ikke umiddelbart klart hva som er årsaken til denne forskjellen og er derfor noe som bør analyseres nærmere.

f) ‘Det er kristen forkynnelse der’

Denne formuleringen var et forsøk på å fange opp brukere som kunne defineres som tilhørende kategorien ‘aktivitetskristne’.

Tabell 3.8b viser en relativt stor forskjell mellom respondentene på de fire stasjonene når det gjelder avkryssing av dette alternativet. Også her fremstår Albir med betydelig høyere skår for denne variabelen enn de andre tre stasjonene (19,9% mot de andre under 10%). Den relativt store forskjellen mellom de to sydenkirkene Albir og El Campanario når det gjelder denne variabelen er verdt å merke seg. Årsakene kan tenkes å være de samme som antydnet ovenfor i forbindelse med drøftingen av andre variabler.

g) ‘Andre grunner’

Her kunne man fylle ut dersom man fant at de oppgitte alternativene ikke dekket grunnen(e) til at man var til stede.

Tabell 3.8b viser betydelig variasjon mellom stasjonene når det gjelder avkryssing og utfylling av denne variabelen. Høyest her skårer København med 19% og lavest Albir med 5%. En årsak til dette kan være at København har svært mange forskjellige tilbud og ved å krysse av på ‘annet’ kunne respondentene få uttrykt nærmere hva som var viktig for dem.

Når det gjelder respondentenes kommentarer på dette punktet kan mange av grunnene som ble angitt, klassifiseres som sosiale og kulturelle. Flere respondenter skrev bare at de ‘likte seg i miljøet’ og noen mente det var vesentlig at alle besøkende ble tatt så vennlig imot. Mat var

også viktig - 'god mat' ble nevnt av mange. Flere pekte på spesielle arrangementer som 'middag for alle' og 'studentmiddag'. Noen fremhevet særskilt kulturarrangementer som konserter og utstillinger, andre at de kom på sjømannskirken fordi de kunne hjelpe til på forskjellige måter (forberedelse til basar, hagearbeid o.l.). Vennskap var også viktig: flere nevnte at de var til stede fordi de hadde venner som var der eller at venner hadde anbefalt dem å oppsøke sjømannskirken. I London og København ble også muligheten for å snakke norsk og/eller norskundervisning nevnt av noen respondenter, mens på El Campanario ble spesielt den gode maten kommentert. Blant respondentene i København ble særlig tilretteleggelsen for studenter inkludert av flere: lesesal, strikkeklubb, fotballtrening, studentmiddag, og mulighet for lån av norske bøker.

Selv om de fleste kommentarene her gjaldt sosiale og/eller kulturelle aspekter, ble også trekk som hadde med religion å gjøre nevnt av enkelte. En kommenterte 'fin gudstjeneste'. Noen få respondenter i Albir benyttet anledningen til å nevne at de ofte foretrakk gudstjenesten i 'Turistkirken', som var lokalisert ikke svært langt unna, fordi de der brukte bare 'de gode gamle salmene' og 'gammelt' Fader Vår.

Oppsummerende kan det sies at kommentarene som ble gitt på dette punktet uttrykker overveiende tilfredshet og trivsel med det tilbudet stasjonene gir og som på forskjellige måter også står for de diakonale satsingsområdene nestekjærlighet og inkluderende fellesskap.

Sosiale versus religiøse variabler

Til slutt under dette spørsmålet vil jeg presentere resultatene for respondentenes avkryssing for de variablene i spørsmål 4 som tentativt kan klassifiseres som enten sosiale eller religiøse.

I dette spørsmålet tolker jeg alternativene a) 'slå av en prat', b) 'treffe venner' og c) 'liker kaffe og vafler' som å gi uttrykk for sosiale preferanser, mens alternativene e) 'kirken står for et livssyn som passer meg' og f) 'det er kristen forkynnelse der' står for religiøse holdninger. I dette spørsmålet holder jeg to alternativer utenfor dikotomien sosial versus religiøs, nemlig d) 'barna mine er med på aktiviteter der', fordi begrunnelsen for dette alternativet kan være både sosialt og religiøst, samt g) 'andre grunner', som i utgangspunktet kan referere til mange typer begrunnelser.

Responsene på alternativene a) til c) versus e) og f) er presentert i nedenfor i tabell 3.9.

Tabell 3.9 Responser på sosiale versus religiøse variabler i spørsmål 4

Alternativer	Albir		El Campanario		London		København		Totalt	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Sosiale variabler (a-c)	130	52,0	152	70,7	37	68,5	68	68,0	387	62,5
Religiøse variabler (e-f)	120	48,0	63	29,3	17	31,5	32	32,0	232	37,5
Totalt	250	100,0	215	100,0	54	100,0	100	100,0	619	100,0

Tabellen viser at det totale antall avkryssinger for de tre variablene som her klassifiseres som sosiale er 62,5%, det vil si nesten to tredjedeler, mens det for de to spesifikt religiøse er 37,5%. Det bør imidlertid her tas høyde for at det i denne oppstillingen er tre sosiale variabler men bare to religiøse, noe som kan ha ført til en skjevhet i avkryssingen med overvekt på de sosiale. Prosenten for de religiøse variablene kan derfor tenkes å ha blitt høyere dersom antallet sosiale og religiøse variabler hadde vært det samme. Videre viser tallene betydelig variasjon for hver stasjon: Albir har klart den høyeste prosenten for de religiøse variablene, med 48%, mens de tre andre stasjonene her ligger omkring 30%. Igjen ser vi her betydelige forskjeller mellom de to turistkirkene.

3.3.8 Aktiv i kristen sammenheng i Norge?

Mens spørsmålene 1 til 4 prøvde å kartlegge trekk ved respondentenes opphold i utlandet, handlet de to siste spørsmålene, 5 og 6, om aspekter ved deres norske bakgrunn.

Spørsmålet om man var aktiv i kristen sammenheng i Norge (nr. 5) var et forsøk på å fange opp hvor mange av kategorien som gjerne kalles 'kirkefremmede' i Norge men som var tilstede på arrangementer i sjømannskirken.

Svaralternativene her var følgende: A) I Norge går jeg mye i kirken/er jeg med på kristelige møter/aktiviteter, B) I Norge går jeg sjelden i kirken/er jeg sjelden med på kristelige møter/aktiviteter, og C) I Norge går jeg aldri i kirken/er jeg aldri med på kristelige møter/aktiviteter. Hvis disse tre variablene sees på som relatert til kategoriene i Høeg og Gresaker 2015, kan de respondentene som krysset av på alternativ B tentativt kalles 'kulturkristne', mens de som krysset av for alternativ C 'distanserte'.

En oversikt over svarene er presentert nedenfor i tabell 3.10, totalt og fordelt på de fire stasjonene.

Tabell 3.10 Responser på spørsmålet om man går mye/sjelden/aldri i kirken/er (sjelden/aldri) med på kristelige møter /arrangementer i Norge, totalt og fordelt på de fire stasjonene

Alternativer	Albir		El Campanario		London		København		Totalt	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
A) Går mye i kirken/er med på kristelige møter/aktiviteter	83	65,9	29	25,0	8	29,6	11	25,6	131	42,0
B) Går sjelden i kirken/er sjelden med på kristelige møter/aktiviteter	38	30,2	70	60,3	14	51,9	27	62,8	149	47,8
C) Går aldri i kirken/er aldri med på kristelige møter/aktiviteter	5	4,0	17	14,7	5	18,5	5	11,6	32	10,3
Totalt	126	100,0	116	100,0	27	100,0	43	100,0	312	100,0

Tabell 3.10 viser at av de 312 respondentene som besvarte dette spørsmålet oppga totalt 42% at de var aktive i kirkelig sammenheng i Norge, mens ca. 47% krysset av på at de relativt sjelden var aktive og ca. 10% at de aldri var det. Hvis vi ser på prosentene for de forskjellige stasjonene, viser sydenkirkene (igjen) relativt stor prosentvis forskjell: I Albir oppgav over 65% at de går mye i kirken, mens på El Campanario gjaldt dette bare 25%. Mulige årsaker til dette kan være faktorer som sosial bakgrunn, arrangementstyper o.l. og bør analyseres nærmere.

3.3.9 Hva skal til i Norge?

Tema for spørsmål 6 i min undersøkelse var myntet bare på dem som i spørsmål 5 ikke hadde krysset av på alternativ A, det vil si de som indikerte at de i Norge sjelden (alternativ B) eller

aldri (alternativ C) gikk i kirken eller var med på kristelige møter/aktiviteter.⁴² Som på spørsmål 4 kunne det her krysses av for flere alternativer, og tallene nedenfor gjelder antall avkryssninger. Dessuten kunne man her, som i spørsmål 4, fylle ut egne alternativ dersom de som var oppgitt i skjemaet ikke var aktuelle.

Det ble her gitt valg mellom 8 variabler, hvorav 7 var foreslåtte og 1 åpent. Disse var a) 'traff venner', b) 'kjente var aktive', c) 'sosialt med kaffe og vafler', d) 'barna mine var på aktiviteter der', e) 'hjelpe til/være frivillig', f) 'friskere gudstjeneste', g) 'preken mer relevant' og h) 'andre grunner'.

Noen av alternativene er identiske med eller ligner på dem som ble gitt under spørsmål 4. En del av de kommentarene som er gitt under dette spørsmålet er derfor relevante også her, og det vil derfor da bli referert til disse. Også her kan det være naturlig å klassifisere mange av variablene som diakonale.

Fordi hver respondent her, slik som i spørsmål 4, kunne krysse av for flere variabler, må det skilles mellom prosenter for antall avkryssinger og for valg av antall respondenter. Det totale antall respondenter er her i prinsippet alle som krysset av enten på alternativ B eller C på spørsmål 5. En summering av relevante avkryssinger for B og C i tabell 3.10 gir som resultat at dette var 181 respondenter.

En oversikt over fordeling av antall avkryssinger totalt og fordelt på de fire stasjonene når det gjelder spørsmål 6 er presentert nedenfor i tabell 3.11.

---

⁴² Denne typen spørsmålsstruktur, dvs. å anmode bare de respondentene som hadde svart på en bestemt måte på foregående spørsmål om å svare på følgende spørsmål, finner vi blant annet også i F2000 (se for eksempel spørsmål 77 i forhold til spørsmål 76).

Tabell 3.11 Fordeling av svar på om man i Norge ville gå (mer) i kirken/være med på kristne møter/aktiviteter hvis ... Antall avkryssinger totalt og fordelt på de fire stasjonene

Alternativer	Albir		El Campanario		London		København		Totalt	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
a) traff venner	3	5,0	12	9,8	6	19,4	5	8,9	26	9,7
b) kjente var aktive	6	10,0	12	9,8	1	3,2	5	8,9	24	8,9
c) sosialt: k & vafler	11	18,3	21	17,2	6	19,4	7	12,5	45	16,7
d) barna var med	3	5,0	18	14,8	6	19,4	9	16,1	36	13,4
e) være frivillig	9	15,0	11	9,0	2	6,5	6	10,7	28	10,4
f) friskere gudstjen.	12	20,0	15	12,3	6	19,4	9	16,1	42	15,6
g) preken relevant	8	13,3	15	12,3	2	6,5	6	10,7	31	11,5
h) andre grunner	8	13,3	18	14,8	2	6,5	9	16,1	37	13,8
Totalt	60	100,0	122	100,0	31	100,0	56	100,0	269	100,0

Tabellen viser at det totalt var en ganske jevn spredning over de foretrukne variabler: Høyest ligger 'sosialt med kaffe og vafler' med 16,7%, mens 'friskere gudstjeneste' ligger like under, med 15,6%. Siden dette er responser fra personer som oppgir at de sjelden eller aldri deltar i kristne sammenhenger i Norge, kan det her være særlig interessant å sammenligne valg av typisk sosiale variabler mot typisk religiøse. En sammenligning mellom de totale prosentene for variablene a) til c) og de tilsvarende for f) og g), viser at det bare er en liten overvekt av avkryssinger av de sosiale variablene, nemlig 35,3%, mot de religiøse med 32,2%. Dette tyder på at sosiale og religiøse aspekter er omtrent like viktig for disse respondentene for deres eventuelle deltagelse i kristen sammenheng i Norge. Videre, dersom antall avkryssinger deles på antall respondenter på B og C får vi ca. 1,5, det vil si at hver respondent i gjennomsnitt her krysset av på mellom 1 og 2 variabler.

I det følgende vil, slik som for spørsmål 4, responsene på de forskjellige variablene bli kort diskutert i forhold til de fire stasjonene, sammen med kommentarer om alternativenes relevans og eventuelle resultater av annen forskning.

a) 'Traff venner'

Denne variabelen er ikke ulik den som er alternativ b) i spørsmål 4 og de fleste kommentarene gitt i den sammenheng er også relevante her.

Tabell 3.11 viser at avkryssingene fra Albir, El Campanario og København alle ligger under 10%, men er betydelig høyere i London (19,4%). Grunnen til dette er ikke lett å tolke, men kan bety at vennskap står frem som særlig viktig for dem som kanskje bor spredt i en meget stor by. Antallet responser fra hver stasjon er til dels svært lavt her, men totalt blir antallet høyere og den totale prosenten på nesten 10 har derfor mer informasjonsverdi.

Her kan det være interessant å sammenligne responsene med den lignende variabelen i spørsmål 4 om respondentene er tilstede på sjømannskirken for å treffe venner (se tabell 3.8a og b). Til tross for at spørsmål 4 tilbyr en variabel mindre enn spørsmål 6, viser tabell 3.10 en lavere prosent avkryssinger, nemlig 9,7, for viktigheten av å treffe venner i kristen sammenheng i Norge, mens prosenten i spørsmål 4 er ca. 16. Siden respondentene på spørsmål 6 i utgangspunktet er personer som sjelden eller aldri går i kirken eller deltar på kristelige møter/arrangementer i Norge, kan dette resultatet tolkes som at vennskap alene ikke er spesielt viktig for at denne gruppen eventuelt skal være med i kristen sammenheng der.

b) 'Kjente var aktive'

Også denne variabelen har å gjøre med fellesskap, og et hovedpunkt i gjeldende diakoniplan om 'inkluderende fellesskap' kan sies å være et uttrykk for noe av det man ønsker seg i kristen sammenheng i Norge.

Tabell 3.11 viser at prosentene avkryssinger for dette alternativet ligger mellom ca. 3% og 10% for alle stasjonene – høyest i Albir (10%) og lavest i London (3,4%). Selv om prosentene her igjen er basert på til dels meget lave tall, er den totale prosenten, 8,9, verdt å merke seg som en sosial grunn for en del respondenter for eventuelt å delta (mer) i kristen sammenheng i Norge.

c) 'Sosialt miljø med kaffe og vafler'

Denne variabelen ligner på alternativ c) i spørsmål 4, og kommentarene der er aktuelle også i denne sammenhengen.

Tabell 3.11 viser at antall avkryssinger for denne variabelen totalt var 16,7% og at de på de fire stasjonene ligger mellom ca. 12% og 19%, høyest i London og lavest i København, mens sydenkirkene ligger mellom disse og nesten helt likt. En sammenligning mellom responsene her og de for den parallelle variabelen i spørsmål 4 og presentert i tabell 3.8b, viser totalt nesten identisk prosent i spørsmål 4, nemlig 16,5%. Men avkryssingene for spørsmål 6 er spesielt interessante fordi respondentene på dette spørsmålet i prinsippet, i motsetning til spørsmål 4, er personer som sjelden eller aldri går i kirken og/eller er med på kirkelige møter/aktiviteter.

d) 'Barna var med på aktiviteter der'

Denne variabelen er ikke ulik spørsmål 4, svaralternativ d), og noen av de kommentarene som er gitt der, er også relevante i denne sammenheng.

Tabell 3.11 viser at svært få av respondentene i Albir krysset av på denne variabelen (5%), mens forskjellene mellom de tre andre stasjonene her varierer mellom 14% og 19%. En sammenligning mellom responsene her og de for den parallelle variabelen i spørsmål 4 og presentert i tabell 3.12 viser totalt en betydelig lavere prosent der, nemlig 4,9, enn de 13,4% som er vist i tabellen ovenfor. Selv om igjen disse prosentene er basert på relativt lave tall, er det verdt å merke seg et avgjort høyere skår her fra hovedsakelige 'folkekirkelige' respondenter på sjømannskirken som vurderer sin situasjon i norsk kirkevirkelighet.

e) 'Hjelpe til/være frivillig'

Den fulle teksten for denne variabelen var: Hvis '[n]oen spurte meg om jeg ville hjelpe til meg noe der (være frivillig)'.

En viktig grunn for å inkludere denne variabelen i spørreskjemaet var at frivillighet er et aktuelt tema i flere sammenhenger i dagens kirkelige debatt. Forholdet mellom frivillige og ansatte er fokusert på for eksempel i Heitmann 2011 og Fretheim 2014, samt i diverse

arbeider av Lorentzen. Blant problemene med frivillighet i dagens kirke er at det, som i samfunnet ellers, er blitt vanskeligere å rekruttere folk til dette, og særlig til å påta seg langtidsengasjement.

Frivillighet har vært diskutert også fra et mer spesifikt diakonalt ståsted, som for eksempel i Nygaard 1987, mens Mosdøl 2011:143 med bakgrunn i sitt arbeid i sjømannskirken har drøftet frivillige og hvordan rekruttere dem. Det er verdt å merke seg at gjeldende plan for diakoni i Dnk diskuterer (på s. 16) spørsmålet om hvem som kan rekrutteres som frivillige medarbeidere (jfr. for eksempel også P. E. Wirgenes 2011:175).

Tabell 3.11 viser noe over 10% avkryssinger på spørsmålet om man kunne tenke seg å være frivillig hvis noen spurte dem. Her kommer Albir høyest, med 15%, mens de andre stasjonene ligger fra litt over 6% til 10%. Selv om antallet avkryssinger fra hver stasjon ikke er så høyt, er etter min oppfatning tallene totalt her verdt å merke seg, både for Sjømannskirken og Dnk. Det finnes altså en del mennesker som kunne tenke seg å bli med som frivillig, men som ikke er blitt spurt og som derfor er en ubrukt ressurs. Det er ikke unaturlig at tanken om å være frivillig kan ha kommet eller blitt styrket gjennom respondentenes opphold på sjømannskirken, der det er tradisjon for å bruke frivillige.

Det kan være viktig for tolkningen av disse responsene at min spørsmålsstilling forutsatte at noen skulle spørre dem om å hjelpe til – kanskje har en del ikke frimodighet (jfr. dette ordet i tittelen på Nyland 2001) til å tilby seg som hjelper, men trenger oppfordringer.

I lys av spørsmålsformuleringen og at 28 respondenter faktisk krysset av på denne variabelen, kan det være verdt her å nevne Eriksen 2011:154, som refererer til et til intervju med Bo Giertz, som skal ha sagt at vi må forholde oss til alle døpte som om de var sant troende, gi dem oppdrag... de må tas på alvor, gis oppgaver. Videre kan man merke seg Heitmann 2011:189, som sier at kartlegging av menneskelige ressurser faktisk er et stort og vanskelig spørsmål i mange kirkelige kretser og at det er viktig å spørre målrettet.

I denne sammenheng kan det være av interesse å se på statistikken fra Bergen2015. Den viser at Dnks 25 menigheter i Bergen kommune totalt har 1 454 frivillige, noe som sammenlagt vil si 80 hele stillinger, dvs. de utgjør over 3 stillinger pr. menighet. Bredere kunnskap om slike tall kan kanskje få flere til ikke bare å si ja til å bli frivillig hvis de blir spurt, men også å tilby seg på egen hånd.

f) ‘Friskere gudstjeneste’

Særlig på bakgrunn av at ny ordning for gudstjenester ble innført i Dnk i 2011 var det naturlig å ta med spørsmål om gudstjenesteform som en variabel. Dette er imidlertid bevisst noe vagt utformet for å unngå en lang spørsmålsstilling språklig, men det kan også dermed være litt vanskelig å tolke hva som kan ligge i respondentenes avkryssing her.

Når det gjelder Dnks gudstjenestereform har det fra sentralkirkelig hold vært lagt ned mye arbeid i denne, men det har vært hevdet at resultatet i beste fall er tvetydig – den kan ha skapt fremmedgjøring i stedet for nærhet, til tross for (eller kanskje på grunn av?) mer medvirkning av legfolk, barn, og fastere rammer for spesielle gudstjenester.⁴³

Et generelt problem her - og for variabel g) nedenfor - er at gudstjenestene nå øyensynlig må konkurrere med TV-show og annen underholdning. Særlig i frikirker er det en fare at gudstjenesten blir fremført på en scene og deltagerne blir tilskuere som ser på. Det hevdes derfor at det må arbeides mer for å øke folks bevissthet om at ‘[d]et handler om å ikke være tilskuer, men deltaker både i ord og handling’.⁴⁴

Tabell 3.11 viser totalt en avkryssing på 15,6% og en spredning på mellom 12% og 20% fra stasjonene når det gjelder avkryssing for en ‘friskere’ gudstjeneste, og der Albir har den høyere prosenten (20). Det kan i denne sammenhengen være av interesse å se på prosentene for variablene e) og f) i spørsmål 4, som begge har med livssyn/kristendom å gjøre. Tabell 3.8b viser at Albir skårer relativt høyt (23%) når det gjelder at sjømannskirken står for et livssyn som passer, mens tabell 3.11 viser at Albir har mye høyere prosent enn de andre stasjonene med hensyn til viktigheten av kristen forkynnelse. Videre er det klart at respondentene i tabell 3.10 ovenfor har krysset av for at de sjelden eller aldri går i kirken eller er med på kristne arrangementer/aktiviteter. Ett av problemene i tolkningen av disse svarene er at mitt spørreskjema ikke spurte om hvilket kirkesamfunn respondentene eventuelt tilhørte.

⁴³ Jfr. artikkel i *Vårt Land* i april 2015..

⁴⁴ Jfr. artikkel i *Vårt Land* 7.5.2015 med tittelen ‘Går fra fri form til faste rammer’, som dreier seg særlig om frikirker i Norge og Sverige. Der hevdes det at den medialiserte underholdningskulturen frister oss til ‘å gjøre gudstjenesten om til et show.’

g) 'Preken mer relevant'

Også her er ordlyden på dette svaralternativet bevisst noe vagt utformet – hensikten var at alternativet skulle være kort. Det kan derfor være noe uklart hva slags endring de som krysset av på dette alternativet kunne ønske seg. Mulige implikasjoner er at prekenen burde være mer relevant for respondentenes personlige liv eller for saker de er opptatt av. Generelt kan man i denne sammenheng møte samme problem her i forhold til 'underholdning' som diskutert under variabel f).

Videre kan spørsmålsstillingen som er brukt her sies å være noe smal, blant annet fordi den ikke direkte åpner for å tilkjenne oppfatninger om prekenen som kan skyldes generell 'prekentrethet', et fenomen ikke sjelden nevnt i dagens kirkelige debatt.⁴⁵ Men indirekte vil det ikke sjelden være en sammenheng her, da de prekener man eventuelt oppfatter som relevante, trolig vil være med på å hindre at 'prekentrethet' oppstår.

Tabell 3.11 viser at antallet avkryssinger for denne variabelen totalt var 31, dvs. 11,5%, og at forskjellene mellom stasjonene her varierte fra 6,5% for London til 13,3% for Albir.

Når det gjelder tolkning av disse tallene kan det spørres: Relevant for hvem? Siden det er overvekt av kvinner og eldre blant mine respondenter, kan svarene muligens antas å være representative for disse kategoriene. Videre forskning på dette vil kunne gi sikrere resultater.⁴⁶

h) 'Andre grunner'

Slik som ved spørsmål 4 kunne dette alternativet fylles ut dersom de oppgitte alternativene ikke dekket det man ønsket å uttrykke i denne sammenheng.

Tabell 3.11 viser noe varierende procenter når det gjelder avkryssing av dette alternativet: høyest for København med 16,5% og lavest for London med 6,5%.

---

⁴⁵ Jfr. for eksempel Vøllestad (2008:121) som skriver at '[i]nntil videre lever vi i prekentrethetens tidsalder'. Det kan ut fra konteksten være noe uklart om Vøllestads utsagn gjelder folk generelt eller bare refererer til de som var med i hans norske gruppe i Taize, men utsagnet er uansett interessant. Se også uttalelse av Geir Hellemo, da rektor ved det Praktisk-teologiske seminar ved Universitetet i Oslo om at '[d]et er en form for prekentrethet hos mange' (se Minerva for 3.1.2011, artikkel av Kristian Meisingset med tittelen 'Hvor er Gud?'). Hellemo uttaler i denne sammenheng at han er redd for at 'prester ofte ser for seg en menighet som undrer seg lite over livet'.

⁴⁶ Her kan også utdanningsnivå og regional bakgrunn spille inn, noe skjemaet ikke spurte om. Årsaker til dette vil bli nevnt i kapittel 4.

Når det gjelder kommentarer gitt av respondentene er det ikke overraskende at noen også i denne sammenheng har nevnt sosiale aspekter. En respondent skriver ‘spise mat og treffe folk’. Men noen kommentarer har med det religiøse/livssynsmessige å gjøre. For eksempel skrev en respondent at han ville være aktiv i kristen sammenheng i Norge ‘hvis jeg var religiøs’, en annen at han var ateist (men som respondent altså til stede på Sjømannskirken). Videre kan man merke seg at mange av de respondentene som krysset av for at de bor fast i utlandet, kommenterte at de var så sjelden i Norge at det ikke ble tid/anledning til å engasjere seg i kristen sammenheng når de var der, fordi mye av tiden gikk med til å besøke familie og venner. En respondent med fast opphold i Spania skrev: ‘I Spania er man i et sosialt og kulturelt vacuum. I kirken er behovet for kulturell og sosial stimulering ivaretatt.’

3.4 Analyser med fokus på kristen aktivitet i Norge

Etter presentasjon ovenfor av responser på og kommentarer til hvert enkelt spørsmål/variabel separat og fordelt på de fire stasjonene følger her resultater og drøftinger av en del bivariate analyser i form av krysstabuleringer av variabler som synes særlig interessante i forbindelse med respondentenes religiøse profil i Norge. Her er responsene på spørsmål 5 sentrale, siden dette spør om respondentene ofte, sjelden eller aldri går i kirken eller deltar i kristne møter/arrangementer i Norge. I tillegg til bakgrunnsvariabler som respondentenes kjønn og alder vil fokus være på kombinasjoner av variabler som kan bidra til kunnskap om fordeling av respondentene når det gjelder holdninger til og deltagelse i kristne sammenhenger både på sjømannskirken og i Norge. Hensikten er å utforske respondentenes religiøse profil og drøfte den i forhold til mulige grupperinger av Dnks medlemmer - noe som også kan tenkes å kunne bidra til eventuell tilretteleggelse av mer varierte kirkelige/kristne tilbud.

3.4.1 Kristen aktivitet i Norge i forhold til diverse andre variabler

Her vil resultater av testing av sammenhenger mellom responsene på spørsmål 5 og en annen variabel bli presentert og drøftet. Som den andre variabelen i krysstabuleringene er først brukt personvariablene kjønn og alder og deretter noen av de andre spørsmålene i spørreskjemaet. Analysene vil bli presentert i spørsmålsrekkefølge.

1. Kristen aktivitet i Norge i forhold til kjønn

En krysstabulering for hvordan menn og kvinner fordelte seg i forhold til spørsmålet om deltagelse i kristen sammenheng i Norge (spørsmål 5) er presentert nedenfor i tabell 3.12.

Tabell 3.12 Deltagelse på kirkelige/kristne aktiviteter i Norge i forhold til kjønn

Alternativ	Mann		Kvinne		Totalt	
	N	%		%	N	%
A) Går mye i kirken/er med på kristelige møter/aktiviteter	35	38,5	63	41,7	98	40,5
B) Går sjelden i kirken/er sjelden med på kristelige møter/aktiviteter	45	49,5	70	46,4	115	47,5
C) Går aldri i kirken/er aldri med på kristelige møter/aktiviteter	11	12,1	18	11,9	29	12,0
Totalt	91	100,0	151	100,0	242	100,0

Tabellen viser at de kvinnelige respondentene oppgav større hyppighet når det gjelder deltagelse i kristne møter/arrangementer i Norge enn mennene, men forskjellene er ikke svært store.⁴⁷ Dette betyr at det er usikkert om forskningsresultater om at kvinner er mer aktive enn menn i kristen sammenheng (diskutert ovenfor i del 3.3) støttes av denne analysen.

2. Kristen aktivitet i Norge i forhold til alder

En oversikt over hvordan de tre aldersgruppene av respondenter fordelte seg på spørsmålet om deltagelse i kristen sammenheng i Norge (spørsmål 5) er presentert nedenfor i tabell 3.13.

Tabellen indikerer at den eldste alderskategorien klart er mer aktiv i kristen sammenheng i Norge enn de to andre (47%, mot 17% og 31% for de andre gruppene). Dette er i overensstemmelse med tidligere forskning, som fremlagt i del 3.3.2 ovenfor, om at eldre er mer aktive i kirkelig sammenheng enn yngre.

⁴⁷ Statistisk signifikans burde trolig vært testet her.

Tabell 3.13 Deltagelse på kirkelige/kristne aktiviteter i Norge i forhold til aldersgruppe

Alternativ	15-39		40-59		60 og over		Totalt	
	N	%	N	%	N	%	N	%
A) Går mye i kirken/er med på kristelige møter/aktiviteter	7	17,5	10	31,3	104	47,1	121	41,3
B) Går sjelden i kirken/er sjelden med på kristelige møter/aktiviteter	24	60,0	15	36,9	101	45,7	140	47,8
C) Går aldri i kirken/er aldri med på kristelige møter/aktiviteter	9	22,5	7	21,9	16	7,2	32	10,9
Totalt	40	100,0	32	100,0	221	100,0	293	100,0

3. Kristen aktivitet i Norge i forhold til lengde på oppholdet i utlandet

Responsene på deltagelse på kristne aktiviteter i Norge (spørsmål 5) i forhold til lengde på oppholdet i utlandet (spørsmål 1)⁴⁸ er presentert nedenfor i tabell 3.14..

Tabell 3.14 Deltagelse på kristne aktiviteter i Norge i forhold til lengde på oppholdet i utlandet

Alternativ	Mye aktiv i Norge		Sjelden aktiv i Norge		Aldri aktiv i Norge		Totalt	
	N	%	N	%	N	%	N	%
1-2 uker	30	23,6	18	12,3	3	10,0	51	16,8
3-4 uker	23	18,1	41	27,9	7	23,3	71	23,4
Flere måneder	53	41,7	43	29,3	9	30,0	105	34,5
Nesten hele året	21	16,5	45	30,6	11	36,7	77	25,3
Totalt	127	100,0	147	100,0	30	100,0	304	100,0

Tabellen viser – ikke overraskende - at relativt mange av de respondentene som oppgav at de bor i utlandet nesten hele året, krysset av for at de sjelden eller aldri er aktiv i kristen sammenheng i Norge. Ut over dette synes denne tabellen ikke å antyde noen klare sammenhenger mellom lengde på oppholdet i utlandet og kristent engasjement i Norge.

⁴⁸ Det er ikke foretatt krysstabulering med bosted, fordi en del av respondentene ikke bor fast i Norge.

4. Kristen aktivitet i Norge i forhold til tilstedeværelse på sjømannskirken

Responsene på eventuell deltagelse på kristne aktiviteter i Norge (spørsmål 5) i forhold til tilstedeværelse på sjømannskirken (spørsmål 2) er presentert nedenfor i tabell 3.15.

Tabell 3.15 Deltagelse på kristne aktiviteter i Norge i forhold til tilstedeværelse på sjømannskirken

Alternativ	Mye aktiv i Norge		Sjelden aktiv i Norge		Aldri aktiv i Norge		Totalt	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Flere ganger i uken	51	41,8	43	30,3	8	27,6	102	34,8
Ca. 1 gang i uken	43	35,2	64	45,1	12	41,4	119	40,6
Ca. 1 gang i måneden	5	4,1	16	11,3	5	17,2	26	8,9
Sjeldnere enn 1 gang i måneden	23	18,9	19	13,4	4	13,8	46	15,7
Totalt	122	100,0	148	100,0	29	100,0	293	100,0

Tabellen viser at totalt 41,8% av de som var tilstede på sjømannskirken flere ganger i uken oppgav at de var aktive i kristen sammenheng i Norge. Dessuten angav en nesten like høy prosent, 35,2%, av de som var tilstede der ca. 1 gang i uken at de var aktive i Norge. Dette betyr at av de respondentene som krysset av på at de var til stede på sjømannskirken minst en gang i uken, markerte totalt 77% at de også var aktive i kristen sammenheng i Norge.

Imidlertid kan man ikke dermed slutte at de fire sjømannskirkene i stor utstrekning er et sted for personer som er aktive i slik sammenheng i Norge, for tallene for kategoriene 'sjelden' og 'aldri' er også interessante her. Blant de respondentene som oppgav at de sjelden er til stede i kristen sammenheng i Norge, indikerte tilsammen over 75% (30,3% + 45,1%) at de er tilstede på sjømannskirken minst ca. 1 gang i uken. Nesten samme resultat ser vi for den kategorien som oppgav at de aldri er med i kristen sammenheng i Norge: Av disse oppgav 69% (27,6% + 41,4%) at de var på sjømannskirken ca. 1 gang i uken. Dette betyr at de fire sjømannskirkene som er med i denne undersøkelsen har en relativt høy prosent hyppige brukere som sjelden eller aldri er med i kristen sammenheng i Norge. Dette resultatet er nok ingen overraskelse for de som arbeider på sjømannskirkene, men kan være av interesse for andre. Dersom vi antar at svært mange av respondentene er medlemmer av Dnk, kan vi her si at kolonnene 'sjelden' og 'aldri' representerer holdninger hos 'kulturkristne' eller

‘distanserte’. En videre testing vil kunne opplyse om dette trekket er typisk for alle stasjonene.

5. Kristen aktivitet i Norge i forhold til deltagelse på gudstjeneste

Responsene på deltagelse i kristen sammenheng i Norge (spørsmål 5) i forhold til deltagelse på gudstjeneste i sjømannskirkens regi (spørsmål 3) er presentert nedenfor i tabell 3.16.

Tabell 3.16 Deltagelse på kristne aktiviteter i Norge i forhold til deltagelse på gudstjeneste

Alternativ	Mye aktiv i Norge		Sjelden aktiv i Norge		Aldri aktiv i Norge		Totalt	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Flere ganger i måneden	69	58,0	25	17,4	4	13,3	98	33,5
Ca. 1 gang i måneden	10	8,4	29	20,1	1	3,3	40	13,7
Sjeldnere enn 1 gang i måneden	28	23,5	40	27,8	8	26,7	76	25,9
Aldri i kirke	12	10,1	50	34,7	17	56,7	79	27,0
Totalt	119	100,0	144	100,0	30	100,0	293	100,0

Tabellen viser blant annet at av de totalt 144 respondentene som oppgav at de sjelden er aktive i kristen sammenheng i Norge, krysset over en tredjedel (17,5% + 20,1%) av på at de deltar på gudstjeneste minst en gang i måneden i regi av sjømannskirken. De tilsvarende prosentene for kategorien ‘aldri’ er 16,6 (13,3% + 3,3%), det vil si ca. hver sjettede respondent i denne kategorien. Prosentene her er imidlertid basert på svært lave tall, så dette resultatet bør undersøkes nærmere på basis av et større tallmateriale. Men resultatene for både kategoriene ‘sjelden’ og ‘aldri’ kan sies å bekrefte funnene fra tabell 3.17? om hyppig tilstedeværelse på sjømannskirken også av personer som ikke er (særlig) med i kristen sammenheng i Norge. De kan dermed sies å forsterke en hypotese om at sjømannskirken styrker tilknytning til kirken i Norge.

6. Kristen aktivitet i Norge i forhold til grunner til tilstedeværelse på sjømannskirken

Responsene på eventuell deltagelse på kristne aktiviteter i Norge (spørsmål 5) i forhold til respondentenes grunner til tilstedeværelse på sjømannskirken (spørsmål 4) er presentert nedenfor i tabell 3.17.

Tabell 3.17 Deltagelse på kristne aktiviteter i Norge i forhold til grunner til tilstedeværelse på sjømannskirken. Antall avkryssinger

Alternativer	Slå av prat		Treffe venner		Kaffe & vafler		Barna med	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Mye aktiv i Norge	32	29,6	52	38,5	34	31,2	6	17,1
Sjelden aktiv «	62	57,4	63	46,7	65	59,6	20	57,1
Aldri aktiv «	14	13,0	20	14,8	10	9,2	9	25,7
Totalt	108	100,0	135	100,0	109	100,0	35	100,0
Alternativer	Livssyn		Forkynnelse		Annet		Totalt	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Mye aktiv i Norge	72	56,3	71	85,5	26	34,7	293	43,5
Sjelden aktiv «	54	42,2	11	13,3	42	56,0	317	47,1
Aldri aktiv «	2	1,6	1	1,2	7	9,3	63	9,4
Totalt	128	100,0	83	100,0	75	100,0	673	100,0

Tabellen viser at for dem som oppgir at de ofte er aktive i kristen sammenheng i Norge (spørsmål 5), er sosiale aspekter som variablene ‘slå av en prat’, ‘treffe venner’ og ‘kaffe og vafler’ krysset av som relativt viktige grunner for deres tilstedeværelse på sjømannskirken (med avkryssingsprosenten på omkring 30-38). Men betydningen av ‘kristent livssyn’ og særlig ‘forkynnelse’ får – ikke uventet - betydelige høyere skår hos denne kategorien (henholdsvis 56% og 85%). Tabellen viser videre at respondenter som har definert seg som

‘sjelden aktiv’ i Norge skårer relativt høyt på de tre ovennevnte sosiale variablene (mellom ca. 45% og 60%) og også på ‘livssyn’ (42%), men lavt på ‘forkynnelse’ (ca. 13%). Disse resultatene betyr blant annet at for de respondentene som er aktive i kristne sammenheng i Norge, er forkynnelse en viktig grunn til å besøke sjømannskirken, mens for dem som oppgav at de sjelden var i kirke/på kristne arrangementer i Norge, dvs. de ‘folkekirkeorienterte’, krysses av mest på de sosiale variablene. Men også for dem som kommer ut som aktive kristne i Norge er altså det sosiale relativt viktig.

7. Kristen aktivitet i Norge i forhold til hva de skulle ønske i kirken i Norge

Responsene på deltagelse på kristne aktiviteter i Norge (spørsmål 5) i forhold til hva de skulle ønske i kirken i Norge (spørsmål 6) er presentert nedenfor i tabell 3.18. Respondentene her er i prinsippet personer som krysses av for ‘sjelden’ eller ‘aldri’ (kategoriene B eller C i spørsmål 5) når det gjelder deltagelse i kristen sammenheng i Norge.⁴⁹

---

⁴⁹ En del av respondentene som krysses av på kategori A (=‘mye med i kristen sammenheng i Norge’), fylte imidlertid også ut for spørsmål 6. Selv om disse responsene strengt tatt ikke skulle vært tatt med her, er deres svar inkludert her på grunn av den informasjonsverdien de tross alt har.

Tabell 3.18 Deltagelse på kristne aktiviteter i Norge (spørsmål 5) i forhold til hva de skulle ønske i kirken i Norge (spørsmål 6). Antall avkryssinger

Alternativer	Traff venner		Kjente aktive		Sosialt miljø		Barna med			
	N	%	N	%	N	%	N	%		
Mye aktiv i Norge	6	23,1	2	8,3	7	16,3	2	5,6		
Sjelden aktiv «	18	69,2	20	83,3	31	72,1	25	69,4		
Aldri aktiv «	2	7,7	2	8,3	5	11,6	9	25,0		
Totalt	26	100,0	24	100,0	43	100,0	36	100,0		
	Være frivillig		Friskere gudstj		Relevant forkj		Annet		Totalt	
Alternativer	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Mye aktiv i Norge	2	7,7	4	9,8	5	16,7	7	20,6	35	13,5
Sjelden aktiv «	22	84,6	35	85,4	22	73,3	26	76,5	199	76,5
Aldri aktiv «	2	7,7	2	4,9	3	10,0	1	2,9	26	10,0
Totalt	26	100,0	41	100,0	30	100,0	34	100,0	260	100,0

De 181 respondentene i undersøkelsen som krysset av på alternativ B eller C i spørsmål 5 (se tabell 3.9) foretok 260 avkryssinger, det vil si gjennomsnittlig ca. 1,5 hver. Tabellen viser - ikke uventet - at respondenter fra kategorien 'sjelden' totalt har høyest antall avkryssinger, mens 'aldri' har mye lavere. Blant 'sjelden' skåret variabelen 'friskere gudstjeneste' høyest, med 85,4%, mens 'være frivillig' kommer nesten like høyt (84,6%) og deretter hvis man 'kjente aktive' (83,3%). Lavest skår har 'traff venner' (69,2%) og at barna var med på aktiviteter (69,4%), mens de andre alternativene har mellom 70% og 80% avkryssing. Her er det verdt å merke seg at 'friskere gudstjeneste' får høyest skår blant dem som oppgir at de sjelden deltar i gudstjeneste/kristne møter og arrangementer i Norge. Selv om denne undersøkelsen ble foretatt etter innføringen av Dnks gudstjenestereform, kan man ikke regne med at oppfatningen i denne gruppen nødvendigvis er basert på kirkegang etter denne reformen, spesielt fordi flertallet tilhører høyeste aldergruppe (se tabell 3.3). Det kunne

likevel være interessant å undersøke dette nærmere. Et annet punkt å merke seg er at de 22 av totalt 199 (11%) som oppgav at de sjelden er aktive i kristen sammenheng i Norge, likevel kan tenke seg å være frivillige der. Videre kan man se at for kategorien 'aldri aktiv' er den klart høyeste skårprosent (25%) for variabelen 'barna var med', noe som indikerer hvor viktig barnas miljø er for denne kategorien.

3.5 Oppsummering

Spørsmålene/variablene i min undersøkelse kan deles inn i tre typer når det gjelder deres funksjon i forhold til problemstillingen /analysen: 1. Variablene kjønn, alder, fast bosted og til en viss grad spørsmål 1 om lengde på oppholdet i utlandet ble inkludert hovedsakelig for å gi en bakgrunn for svar på de andre spørsmålsgruppene, der spørsmål 2 til 4 hadde å gjøre med aktivitet på sjømannskirken eller grunner for å være der, mens spørsmål 5 og 6 spurte om aktiviteter/oppfatninger som hadde å gjøre med forhold til kirke/kristenliv i Norge. Ut fra en problemstilling som forsøker å utforske noe om sjømannskirkens funksjon i forhold til tilhørighet til Dnk er det naturlig her å fokusere på de resultatene som synes mest relevante i denne sammenhengen.

3.5.1 Fokus på aktivitet og holdninger på sjømannskirken

Resultatene kan oppsummeres i følgende punkter:

1. I denne undersøkelsen deltok 347 respondenter fordelt på fire sjømannskirker og som deltagere spredt over 15 aktiviteter. Respondentene utgjør gjennomsnittlig mellom 7% og 16% av de som gjennomsnittlig er til stede pr. uke på disse sjømannskirkene og fordeler seg med tilsammen ca. 75% på sydenkirkene Albir og El Campanario og ca. 25% på storbykirkene London og København (se tabell 3.1). Respondentene bestod av flere kvinner enn menn (ca. 60% versus ca. 40%). Over tre fjerdedeler var 60 år eller over og nesten like mange oppgav at de hadde Norge som fast bosted (se tabellene 3.2, 3.3 og 3.4).
2. Det er ofte, men ikke alltid, et skille i responsene mellom sydenkirker og storbykirker (se for eksempel tabellene 3.6 og 3.7). Men profilene her er ikke så like som man i utgangspunktet kunne tenke seg: Albir og El Campanario ligger i samme land, begge er på typiske turiststeder, men de oppviser en del forskjeller i respondentenes profiler (se blant

annet tabell 3.10). Disse forskjellene kan tenkes å skyldes flere forhold, som for eksempel forskjell i årstid da undersøkelsen ble foretatt eller ulike kulturelle og/eller sosioøkonomiske profiler blant brukerne av de to stasjonene.

3. Blant respondentene i sydenkirkene Albir og El Campanario oppgav omtrent halvparten (mellom 45 og 50%) at de var på stedet i en periode på maksimum en måned – det vil si et typisk ‘turistopphold’ - mens det på storbykirkene London og København var et stort flertall som indikerte at de var fastboende i utlandet (se spørsmål 1 og tabell 3.5).

4. Når det kommer til tilstedeværelse på sjømannskirken utenom gudstjenestene (spørsmål 2) viser responsene (i tabell 3.6) at på sydenkirkene var over tre fjerdedeler til stede minst en gang i uken. Videre var i Albir minst halvparten av respondentene der flere ganger i uken mens det på El Campanario var en tredjedel som var det. Men også storbykirkene viser høye tall her: både i London og i København oppgav over halvparten av respondentene at de var til stede på kirken minst en gang i uken.

5. Med hensyn til deltagelse i gudstjeneste i stasjonens regi (spørsmål 3) oppga totalt nesten halvparten av respondentene at de deltok der minst en gang i måneden (se tabell 3.7). Dersom dette sammenholdes med svarene på variablene i spørsmål 5 om deltagelse i kristen sammenheng i Norge (se tabell 3.9), finner vi at prosenten som sier at de er aktive i Norge, totalt er relativt lik prosenten for gudstjenestedeltagelse i sjømannskirken regi, nemlig 42. Dette tyder på at den andelen av mine respondenter som kan sies å tilhøre ‘troskollektivet’ ligger på omkring 40%.

6. Når det gjelder grunner til å være til stede på sjømannskirken (se spørsmål 4) fordeler responsene seg over et relativt bredt spektrum av variabler (se tabell 3.8a og b). Av variablene skåret ‘treffe venner’ høyest totalt (med ca. 20% avkryssinger), og dernest kom ‘kirken står for et livssyn som passer meg’ (med nesten 19%). En analyse av antall avkryssinger for variabler som ble definert enten som typisk sosiale eller religiøse (se tabell 3.9) viste at de sosiale variablene fikk totalt noe over 60%, mens de religiøse fikk litt under 40%. Noe av dette resultatet kan imidlertid tenkes å skyldes at førstnevnte gruppering omfatter tre variabler og den sistnevnte bare to. (#også legge noe om forskjell mellom stasjonene?)

7. Når det kommer til eventuell deltagelse i kristne sammenhenger i Norge (spørsmål 5) krysset totalt noe over 40% av for at de der ofte går i kirken og/eller er med på kristne møter/aktiviteter, mens en enda høyere prosent av respondentene (48%), oppgav at de sjelden

var med i slike sammenhenger. Videre var det bare ca. 10% avkryssinger for at man aldri var i kirke/med i kristen sammenheng (tabell 3.10) – men disse respondentene var altså også til stede på sjømannskirken. Disse tre kategoriene kan det tentativt sies å svare til Høegs og Gresakers (2015) aktivitetskristne, kulturkristne, og distanserte.

8. På spørsmålet om hva som skulle til for at de som hadde svart ‘sjelden’ eller ‘aldri’ på spørsmål 5 kunne tenke seg å være med i kristne sammenhenger i Norge (spørsmål 6) spredte avkryssingene seg igjen over et relativt bredt spekter. Blant de 8 variablene som var aktuelle her fikk totalt ‘sosialt med kaffe og vafler’ høyest skår med 17%, mens ‘friskere gudstjeneste’ kom nesten like høyt, med 16%. En sammenligning mellom de sosiale og de religiøse variablene her viser bare en liten overvekt avkryssing av de sosiale variablene i forhold til de religiøse (35% versus 32%) (jfr. tabell 3.18), noe som kan tyde på at for disse respondentene er de religiøse variablene nesten like viktige som de sosiale.

3.5.2 Fokus på kristen aktivitet i Norge

Med disse responsene som bakgrunn ble det foretatt en serie på 8 analyser gjennomført ved krysstabuleringer som fokuserte på hva som skulle til for eventuell deltagelse i kristen sammenheng i Norge (spørsmål 5). Av disse gjaldt fire i forhold til bakgrunnsvariablene kjønn, alder, fast bosted samt lengde på utenlandsoppholdet, mens de resterende fire var konsentrert om dette spørsmålet i forhold til variablene om tilstedeværelse på sjømannskirken, deltagelse i gudstjeneste i sjømannskirkens regi, og grunner oppgitt til at de var til stede på sjømannskirken.

Når det gjelder responsene fra spørsmål 5 sett i forhold til resultatene for bakgrunnsvariabler varierte resultatene på følgende måte: kjønn viste ikke store forskjeller (tabell 3.13) – og ikke så store som kanskje forventet ut fra andre studier - mens alder bød på betydelige forskjeller, som forventet (tabell 3.12). Når det gjelder lengde på oppholdet i utlandet syntes det ikke å fremkomme noen klare trekk (tabell 3.13).

I forhold til mulig deltagelse i kristne aktiviteter i Norge viste analysene følgende:

1. Til sammen over tre fjerdedeler (77%) av de som var til stede på sjømannskirken minst en gang i uken oppgav at de er aktive i kristen sammenheng i Norge. Men også en nesten like høy prosent (ca. 75%) av de som krysset av på at de sjelden deltar i kristent sammenheng,

oppgav at de er på sjømannskirken minst en gang i uken, og mange (69%) av de som markerte at de aldri er med i kristen sammenheng i Norge indikerte at de er på kirken minst hver uke (tabell 3.15). Dette betyr at høye prosent av de som besøker sjømannskirken minst en gang i uken, sjelden eller aldri er med i kristen sammenheng i Norge.

2. Omtrent to tredjedeler (66,4%) av respondentene som deltar i gudstjeneste i sjømannskirkens regi minst en gang i måneden oppgir at de er mye med i kristen sammenheng i Norge. Men også blant de som indikerte at de sjelden går i kirken i Norge oppgir omtrent en tredjedel (37,1%) at de deltar minst månedlig i gudstjeneste i sjømannskirkens regi. Videre opplyser omtrent en sjettedel (16,6%) av de respondentene som aldri er med i kristen sammenheng i Norge at de minst månedlig deltar i gudstjeneste i sjømannskirkens regi (tabell 3.16). Disse resultatene understreker sjømannskirkens tiltrekkende funksjon og er trekk det kunne være verdt å forske videre på ut fra et større materiale.

3. Blant respondenter som oppgir at de ofte er aktiv i kristen sammenheng i Norge krysset en høy prosent av for spesifikt religiøse grunner til at de er til stede på sjømannskirken: for 'forkynnelse' over 85% og livssyn 56,3% (se tabell 3.17). Blant de som oppgir at de sjelden er med i kristen sammenheng i Norge, er det et flertall som krysser av på de sosiale variablene, men prosenten for 'livssyn' som en grunn skåret også relativt høyt (47%). Når det gjelder gruppen 'aldri med i Norge' skåret 'hvis barna er med' høyest, med 25% avkryssinger.

4. De respondentene som krysset av for at de sjelden var med i kristen sammenheng i Norge markerte ønsker for å delta (oftere) i kristen sammenheng i Norge slik: Alle variablene skåret mellom 69 og 85% (#men høyere % hvis tar bort kategori mye.) Høyest kom 'friskere gudstjeneste', med 'være frivillig' og 'kjente aktive' like etter. Dernest kom variabelen 'annet', men variablene 'relevant forkynnelse' og 'sosialt miljø' lå også høyt. Antallet respondenter som indikerte at de aldri var med i kristen sammenheng i Norge var relativt lavt og prosentene for enkeltvariabler kan derfor være noe tilfeldige, men det klart høyeste skår blant disse gikk til aktiviteter for barn (tabell 3.18).

Disse resultatene kan her vurderes i forhold til problemstillingene presentert i kapittel 1 (del 1.1). Hovedproblemstillingen er følgende: Hvordan bidrar sjømannskirken til å styrke kristen tilhørighet og hvilke implikasjoner kan dette ha for kirkelig arbeid i Norge? Dette spørsmålet vil bli forsøkt besvart gjennom å svare på underspørsmålene. De tre første av disse vil kort bli diskutert her, de siste og mens hovedspørsmålet vil bli drøftet i en bredere sammenheng i kapitel 4. Svarene som gis nedenfor er basert på resultater fra min undersøkelse.

1. Hvilke grunner har nordmenn for å oppsøke sjømannskirken?

Svaret her er særlig å finne i responsene til spørsmål 4, men også svarene på de tidligere spørsmålene bidrar her. Responsene sprer seg over et bredt spekter. Hvis man imidlertid slår sammen variabler som er typisk sosiale og sammenligner disse med de spesifikt religiøse, finner man at de sosiale får størst tilslutning, men at også de religiøse (særlig det livssynet kirken står for) er viktige for mange.

2. I hvilken utstrekning trekker sjømannskirken til seg folk som vanligvis ikke er aktive i kristen sammenheng i Norge?

Svaret her finnes vesentlig i responser til spørsmål 5, som viser at totalt over 50% av respondentene (kategoriene B og C) ikke er aktive i kristen sammenheng i Norge. Prosenten varierer en god del mellom stasjonene – fra ca. 35% (Albir) til over 70% på de tre andre. Imidlertid er prosentene for storbykirkene ikke så interessante på grunn av de mange fastboende der.

3. Hva mener brukere av sjømannskirken som ikke er aktiver i kristen sammenheng i Norge at det skal til for at de skal være med der (oftere)?

Svar på dette spørsmålet finnes i responser til spørsmål 6. Det er en relativt jevn fordeling blant de foreslåtte alternativene og de religiøse variable skårer nesten like høyt som de typisk sosiale. Høyest blant de religiøse variablene kommer 'friskere gudstjeneste' – noe å merke seg for Dnk, men det er også avkryssinger fra en del om å være frivillig.

4. VIDERE DRØFTING OG AVSLUTTENDE KOMMENTARER

4.1. Videre drøfting

Kan sjømannskirken bidra til å styrke kristen tilhørighet? Å prøve å svare på dette spørsmålet er et ambisiøst prosjekt som man ikke kan vente å finne et klart svar på, i alle fall ikke innenfor denne oppgavens rammer. Jeg har imidlertid funnet det fruktbart å ha dette både som et overordnet og et underliggende spørsmål i arbeidet med denne undersøkelsen. Som vist i kapittel 1 har ordet 'tilhørighet' vært brukt både i nyere kirkeforskning og som bærer av et viktig moment i trosopplæringsreformen. Og de svarene/avkryssingene som er gitt på de forskjellige spørsmålene på spørreskjemaet tyder på at sjømannskirkene ikke bare fungerer som et sosialt samlingssted for nordmenn i utlandet, men også skaper et miljø som gjør at en god del mennesker som sjelden eller aldri er kirkelig aktive i Norge, deltar i klart religiøse sammenhenger på eller i regi av sjømannskirken. Det kan derfor hevdes at kristen tro ligger latent hos disse, uten at den får (særlig) uttrykk i deres vanlige liv i Norge. Det er klart at aktivitet i kristen sammenheng ikke er det samme som kristen tro, og det har også vist seg vanskelig å skape miljø i Norge hvor det er naturlig for folk som har vært religiøst aktive på en sjømannskirke å fortsette med dette i Norge. Men for meg er det naturlig å hevde at deltagelse i kristne sammenhenger på for eksempel en sjømannskirke har betydning for menneskers videre liv og tro og at dette derfor vil bygge ned i alle fall en del eventuelle barrierer i forhold til kirke og kristendom.

Det kan være nyttig å prøve å sette resultatene av min undersøkelse inn i en noe mer teoretisk ramme som være fruktbar for en bredere forståelse av en del av de enkeltheter som nå er diskutert. Jeg vil her kort omtale en slik ramme og vil kalle den 'språk og domene'. Den tar utgangspunkt i den bibelske tanken om at det kristne budskapet kan forkynnes på forskjellige måter, som kan kalles 'språk'. Denne ideen har vært diskutert av mange og i mange sammenhenger og ligger også til grunn for det kjente utsagnet som tilskrives Frans av Assisi, nemlig at man skal 'forkynne, om nødvendig med ord'. I Skandinavia er denne tanken aktualisert blant annet gjennom Lønnebo 1975, der forfatteren diskuterer fem typer 'språk',

nemlig den personlige erfaringens, handlingens, kultens, lærens og enhetens språk. Av disse typene synes handlingens og lærens språk å være de viktigste i vår sammenheng. Tanken om diakoni som handlingens språk har vært fremholdt av atskillige også i Norge, jfr. for eksempel Wenaas 2001 med tittelen ‘Diakoni – et annerledes språk’ og utsagnet i M. Wirgenes (2011:134) om at ‘diakonien [er] et språk om Gud’. Denne teorien kan knyttes til spørsmålet om sekularisering ved å hevde at for dagens nordmenn fungerer ikke ‘lærens’, for eksempel prekenens, språk så godt, og at de har mer sans for eller forstår bedre sjømannskirkens praktiske og sosiale omsorgsspråk - jfr. mine respondenters svar om viktigheten av sosialt fellesskap. I denne sammenheng kan også veksten i tallene for Dnks statistikk trekkes inn som et moment: Til tross for mange fallende tall har oppmøtet på diverse aktiviteter og kulturarrangement gått opp. Dette kan tolkes som å være et uttrykk for sekularisering og dermed noe man fra kirkelig hold ikke kan glede seg særlig over. Men det kan også tolkes som at dagens medlemmer av Dnk ikke forstår ‘prekenspråket’ så godt, men forstår et mer diakonalt språk bedre.

I denne sammenheng kan begrepet ‘domene’, slik det brukes i moderne sosiolingvistikk, være fruktbart. I sosiolingvistisk forskning benyttes dette ordet nå om to (eller flere) språk som i et samfunn eksisterer side om side, men som over tid kan veksle mellom å bli brukt på bestemte samfunnsområder. Endringer i dette kan betegnes som domenetap for ett av dem.⁵⁰ Overført på kristen forkynnelse kan det sies at dersom det ‘diakonale språket’ viser seg å kommunisere bedre med dagens nordmenn enn ‘lærens språk’, behøver dette ikke nødvendigvis å sees på som et uttrykk for sekularisering, men som et eventuelt midlertidig domenetap for ‘lærens språk’. Det kan etter min oppfatning være gode argumenter for å satse mer på det ‘diakonale språket’ også ovenfor relativt ressurssterke mennesker i dagens samfunn. Det kunne gi dem impulser til mer aktivt å søke kristen tilhørighet, noe som kan sies å ha vært et problem i Dnk - i tidligere tider gjennom en til dels streng pietisme og i våre dager også for eksempel gjennom spørsmålet om likekjønnet giftermål. Men de relativt høye prosentene for betydningen av livssyn og forkynnelse som er fremkommet blant respondentene i min undersøkelse indikerer at andre språk også er viktige for dem. Likevel tyder undersøkelsen på at sjømannskirkens satsing på bruk av det diakonale språket har vært og stadig er vellykket og at dette dermed kan fungere som en inspirasjon for Dnk. – Denne korte presentasjonen skulle kunne vise at en teori om språk og domene kan være en fleksibel forståelsesramme for min undersøkelse og for mulig fremtidig tenkning, forskning og praksis på feltet.

---

⁵⁰ Se Stortingsmelding nr. 35 (2007-2008).

Hvilke mer konkrete implikasjoner kan så resultatene fra min undersøkelse ha for sjømannskirken og for Den norske kirke hjemme?

Svarene på mitt spørreskjema når det gjelder grunner til tilstedeværelse på sjømannskirken og ønsker fra en del respondenter dersom de skulle være (mer) aktive i kristen sammenheng i Norge kan ikke nødvendigvis overføres direkte fra situasjonen på sjømannskirken til kirkevirkeligheten i Norge (jfr. Mosdøl 2008). En grunn er at et utenlandsopphold ofte gjør folks liv og holdninger noe annerledes. Videre kan det argumenteres for at mine respondenter er en bestemt type mennesker: De har reist til utlandet for kortere eller lengre tid og kan derfor være mer innstilt på forandring enn gjennomsnittspersonen i Norge. Men en viktig grunn til forskjellene er (som nevnt i del 1) at sjømannskirkene har mange forskjellige funksjoner, som gir dem en profil som ligner migrantkirker, noe som gjør at Dnk i Norge hverken kan eller bør prøve å etterligne sjømannskirken på alle områder. Likevel mener jeg resultatene fra denne undersøkelsen kan anspore til refleksjon og eventuelle handlinger på flere felt både for Sjømannskirken og Dnk.

Når det gjelder konkrete implikasjoner for Dnk kan drøfting av resultatene fra min undersøkelse deles opp i to typer: Endringer mer i retning av sjømannskirkens praksis (som tiltrekker ganske mye folk) eller mer generelle endringer ønsket av respondentene. Eventuelle endringer må selvsagt tilpasses den norske virkeligheten og det aktuelle lokalmiljøet. Nedenfor vil jeg nevne noen områder jeg mener kan være særlig aktuelle.

1. Breder tilbud/kontaktflate mot lokalmiljøet

Et viktig trekk ved sjømannskirkenes arbeid er bredden og det sosiale ved aktivitetene. Respondentene på denne undersøkelsen deltok for eksempel i aktiviteter som Boccia-spill, håndarbeidsgruppe og lørdagsgrøt, men også arrangementer som blant annet fotballtrening og studentmiddag er nevnt. Den relativt gode oppslutningen det stort sett er på disse arrangementene på sjømannskirkene også fra folk som oppgav at de sjelden eller aldri er aktive i kristen sammenheng i Norge, kan inspirere en del norske menigheter til å prøve ut større bredde i sine aktiviteter. Der hvor det er mulig, kan man i høyere grad prøve å være for eksempel et møtested for speidere, øvingssted for skolekorpset, trimsted for eldre, møtested for 'gubbelaget' og deres formiddagskaffe og boccia-spill (jfr. Albir og El Campanario). Konserter i kirkene, særlig før jul, er blitt vanlig, men en del kirker kan nok også med hell

være et sted for diverse foredrag, tilhold for 'senioruniversitet' o.l. En viktig hensikt med dette er å forsøke å bygge ned den høye terskelen det for mange mennesker er å gå inn i en kirke i Norge og forhindre den skyhet de ofte har for dette i lokalmiljøet, men som min undersøkelse har vist ikke sjelden forsvinner ved opphold i utlandet. Å gå i kirken uten spesiell grunn er i mange lokalmiljø i Norge nærmest en 'bekjennelseshandling', noe som etter min erfaring ofte ikke helt forstås av de som har vokst opp i spesifikt kristne sammenhenger. Poenget er altså å gi folk masse 'unnskyldninger' til å være med på noe i kirken eller i kristen sammenheng, for dermed å prøve å skape forhold mer lik sjømannskirkene når det gjelder oppmøte og etter hvert en sterkere følelse av tilhørighet.

2. Flere sosiale arrangementer

Det er trolig ikke lett i alle lokalmiljø å få til sosiale treff for eksempel med kaffe og vafler på daglig eller ukentlig basis i kristen regi, slik det er på sjømannskirkene. Og det kan argumenteres med at mange av brukerne på en del sjømannskirker ofte er der på ferie og gjerne har god tid, mens tiden kan værere knappere når de er i Norge. Likevel har min undersøkelse vist at det sosiale skårer høyt for svært mange respondenter, og en del menigheter bør vurdere å satse mer her.

Det kan imidlertid være diverse problemer med å få til dette. For eksempel kan kirkebygget være lite fleksibelt og/eller ligge på et usentralt sted i forhold til nyere bebyggelse. Der har mange av sjømannskirkene det enklere: De er ikke sjelden i leide bygninger og kan lettere flytte på seg dersom plassering og størrelse i lengden skulle være upraktiske.

3. Flere frivillige

Undersøkelsen viser at en del respondenter kan tenke seg å være med som frivillige i kirkelig sammenheng i Norge. Som nevnt tidligere kan denne tanken ha blitt (mer) aktuell for disse ved at de har sett frivillige i aksjon på sjømannskirken, som ofte er flinke til å organisere passende tjenester. Dnk har allerede mange frivillige, men det kan synes vanskeligere å rekruttere folk i Norge. Imidlertid har kristne virksomheter som Kirkens SOS og Kirkens Bymisjon vist at det også i Norge er mulig å få til svært mye basert på frivillig innsats dersom dette blir godt administrert og innsatsen fordelt på mange. Å forsøke å få en (lønnet eller

frivillig) frivillighetshetskoordinator i hver menighet ville kunne være en stor hjelp her. Trolig bør innsatsen særlig rettes mot den alderskategorien som dominerte i min undersøkelse, nemlig 60 og over, da disse ofte har bedre tid enn andre kategorier. En årsak til at det kan være vanskelig å rekruttere frivillige kan imidlertid ha med syn på tro å gjøre og vil bli nevnt nedenfor (under punkt 5).

4. Vertskap som 'ser' folk

Flere respondenter på min undersøkelse nevnte at det var viktig for dem at de på sjømannskirken blir sett og ønsket velkommen. Selv om man ikke kan gå ut fra at alle ønsker dette,⁵¹ kunne det være verdt for norske menigheter å prøve ut at noen har en særskilt funksjon som kirkevert. I stedet for å være blant de som eventuelt ordner med praktiske ting som kirkekaffe o.l. burde denne personen/disse personene ha som hovedoppgave rett og slett å ønske velkommen, særlig til nye/ukjente, og snakke med dem som ikke ser ut til ikke å ha noen å snakke med. Denne jobben bør i prinsippet sees på som en slags sjelesørgerisk tjeneste, som for eksempel kan utføres av diakon eller andre med en passende bakgrunn (lærer, helsepersonell o.l.). Etter det jeg vet, trener Sjømannskirken sine folk spesielt i å møte mennesker, og ressurspersoner derfra (eller fra teologiske fakulteter, Modum, Kirkens SOS o.l.) vil trolig kunne bidra, for eksempel på en temakveld eller to i prostiet om en slik tjeneste. Den vil kunne motvirke at gudstjenester og andre sammenkomster i kristen regi i Norge virker 'lukket', ved - som jeg ofte har observert - at folk som tilhører 'trofelleskapet' bare snakker med hverandre og ikke tar hånd om andre som mer eller mindre tilfeldig er til stede. Sjømannskirkens sterke tradisjon for gjestfrihet er verdt å prøve å etterligne.

5. Religiøse aspekter

Undersøkelsen viser at religiøse aspekter var viktige for mange av mine respondenter, og mange krysset av på variablene 'friskere gudstjeneste' og 'prekenen litt mer relevant' når det gjaldt hva som kunne gjøre det mer sannsynlig at de var (mer) aktive i kristne sammenhenger i Norge.

---

⁵¹ Jfr. for eksempel prester i Nidarosdomen, som sier at noen kommer dit fordi de der kan sitte anonymt bak en søyle – og Nikodemus kom om natten.

Med hensyn til gudstjenestens form samt innhold og fremføring av prekener er det trolig ikke stor forskjell mellom det som foregår i Norge og på sjømannskirkene,⁵² så her har kanskje ikke Dnk i Norge noe spesielt å lære. Men respondentenes relativt høye skår for endringer i gudstjeneste og prekener er likevel verdt å notere seg. Ut fra bakgrunnen til en del av respondentene kan det være naturlig å tolke deres svar når det gjelder gudstjenester i retning av det kan være en god ide å forsøke å bryte det forutsigbare mer og prøve ut flere typer, noe gudstjenestereformen har gjort lettere. Når det gjelder preken kan trolig en mer muntlig form være til hjelp, særlig for dem som sjelden eller aldri går i kirken i Norge.⁵³

Videre er det spørsmål om den åpne og inkluderende holdningen som sjømannskirken øyensynlig klarer å formidle til sine brukere også kan føre til teologiske vurderinger. Etter min oppfatning har det i Dnk vært snakket for lite om det faktum at det går an å være kristen /komme til kristen tro på flere måter - man må ikke nødvendigvis for eksempel ha hatt spesielle opplevelser eller spesiell bakgrunn. Pietismen, slik jeg kjenner til den, har i sitt grunnmønster ment at man først skulle overgi seg til Gud og ha en frelsesopplevelse før man kunne begynne å gjøre en innsats i Guds rike. Men sjømannskirken ble opprinnelig stiftet som en organisasjon for å ta seg av arbeidsfolk i et miljø der handlinger ofte var viktigere enn ord. Kan sjømannskirken inspirere flere menigheter og miljø innen Dnk til å vise folk bredden i 'det gode budskap' og at handlinger i form av for eksempel funksjon som frivillig kan styrke kristen tro og tilhørighet? Samtalegrupper om kristen tro eller 'trosopplæring for voksne' kan da vise seg å bli et behov, i tillegg til samtaler med enkeltpersoner.

For sjømannskirken synes undersøkelsen å vise relativ tilfredshet fra respondentenes side når det gjelder tilbud og aktiviteter – en kanskje ikke overraskende konklusjon siden respondentene er folk som er tilstede på kirkens tilbud. I lys av resultatene, som viser at en relativt høy prosent av respondentene sjelden eller aldri er aktiv i kirkelig sammenheng i Norge, ville det være bra om stasjonene kunne diskutere hva de kan gjøre for å styrke kristen tilhørighet særlig for disse gruppene både mens de er i utlandet og etter eventuell hjemkomst til Norge. Slik som Sjømannskirken har kurs for folk som skal flytte til utlandet (for eksempel i jobbsammenheng), kunne det på stasjonene regelmessig holdes kurs for de som skal flytte tilbake til Norge, der også deltagelse i norsk kirkeliv kunne være et tema. Det kunne også være et mulig tema på de regionale medlemsmøtene som Sjømannskirken nå har satt i gang i

⁵² Se for eksempel Mosdøl 2008, der prester som har vært i tjeneste både på sjømannskirker og i norske menigheter uttaler seg om dette.

⁵³ Et prekenkurs annonsert av Det praktisk-teologiske seminar for 2016 med vekt på muntlig språkbruk og fremføring uten manuskript synes å være særlig interessant i denne sammenheng.

Norge. Som i Norge vil enkeltsamtaler og samtaler i grupper om kristen tro og tilhørighet kunne være aktuelle i denne sammenhengen. Men både for sjømannskirken og Den norske kirke ville det etter min oppfatning være fint om det nå ble utarbeidet et opplegg for ‘trosopplæring for voksne’ som er moderne og attraktivt i form, som også inneholder litt humor og ‘action’ og som skaper fellesskap.⁵⁴ Det kan være med og virke tiltrekkende på folk som sjelden eller aldri er aktive i andre kristne sammenhenger enn på en sjømannskirke og vil også kunne være med på å bidra til større kristen tilhørighet til kirken i Norge.

4.2 Avsluttende kommentarer

Avslutningsvis bør det understrekes at min undersøkelse er relativt begrenset både når det gjelder antall respondenter og stasjoner. Den er også begrenset på den måten at spørreskjemaet bare ble gitt til personer som faktisk var til stede på de aktuelle stasjonene og til de tidene og på de dagene jeg selv var der.⁵⁵ Som nevnt tidligere ville det nok vært mulig å få en del flere responser hvis man fikk tillatelse til å sende skjema med hjem via elever på de stedene der det er norske skoler, men da ville man stort sett bare ha nådd det segmentet som hadde skolebarn. Å nå de fleste nordmenn i områdene rundt de fire stasjonene som er inkludert i denne undersøkelsen, ville trolig vært svært vanskelig. For eksempel antar staben på sjømannskirken i Albir at det bor mellom 10 000 og 12 000 nordmenn i kirkens nærområde, men de har ingen oversikt over hvem disse er og hvor de holder til. Disse og andre begrensninger ved undersøkelsen gjør at den kan kalles en pilot når det gjelder kvantitativ tilnærming.

Eventuell videre forskning på dette feltet bør søke å gå mer både i bredde og dybde. Med hensyn til bredde ville det være en fordel med materiale fra flere respondenter, flere stasjoner og innhentet på tilnærmet samme tid, slik at resultatene kan være litt mer generaliserbare. I forhold til dybde ville det rent forskningsmessig være en fordel å inkludere flere variabler i et eventuelt spørreskjema enn gjort på mitt. Det bør imidlertid testes ut hva som er den optimale lengde på et slikt skjema dersom det er meningen at det for eksempel skal fylles ut av flest mulig brukere på en sjømannskirke mens disse er tilstede der. Dessuten vil både type miljø og størrelsen på det kunne være avgjørende for om brukere er villige til å fylle ut et slikt skjema dersom de skal beholde sin anonymitet. Min vurdering da jeg laget mitt skjema og

⁵⁴ Inspirasjon til dette vil for eksempel kunne hentes fra den engelske biskopen John Pritchards bøker.

⁵⁵ Ett unntak er en liten gruppe på sjømannskirken i London.

gjennomførte undersøkelsen var at for noen kunne for eksempel opplysninger om yrke og utdanning gjøre dem lett identifiserbare. Spørsmål om kirketilhørighet og landsdel man kommer fra i Norge kan imidlertid også være nyttige og vil trolig være akseptable for mange respondenter i en slik sammenheng. Videre forskning vil også kunne foreta mer statistisk testing av materialet enn det som har vært mulig å gjøre innenfor rammene for denne oppgaven og dermed gjøre funnene både mer interessante og robuste. Selv om det allerede er forsket en del på sjømannskirken, dens funksjoner og brukere, mener jeg at det fortsatt er rom for en god del videre forskning her, til nytte for denne organisasjonen, som speil for Dnk, og til videre inspirasjon for diakonal tenkning og praksis.

Referanser

Angell, Olav Helge. 2011. Sjømannskyrkja som lågterskeltilbod: Heim, organisasjon og institusjon med diakonal forankring. Rapport 2011/6. Oslo: Diakonhjemmets Høgskole.

Barna, George og David Kinnaman. 2014. *Churchless: Understanding today's unchurched and how to connect with them*. Ventura: Barna Group.

Bergen kirkelige fellesråd. Hjemmeside. 140.000 timer frivillig innsats. Publisert 22. april 2015 av Tor Kristiansen.

Birkedal, Erling. 2011. Menighet i fortid, nåtid og framtid: Verktøy for menighetsutvikling. I Birkeland m.fl. (red.). 57-83.

Birkedal, Erling, Harald Hegstad og Turid Skorpe Lannem (red.). 2011. *Sammen i forandring: Refleksjoner om menighetsutvikling i folkekirken*. Oslo: IKO.

Birkedal, Erling, Harald Hegstad og Turid Skorpe Lannem (red.). 2012. *Menighetsutvikling i folkekirken: Erfaringer og muligheter*. Oslo: IKO.

Botvar, Pål Ketil. 2010a. Endringer i nordmenns religiøse liv. I Botvar, Pål Ketil og Ulla Schmidt (red.). 11-24.

Botvar, Pål Ketil. 2010b. I skjæringsfeltet mellom det offentlige og det private. I Botvar, Pål Ketil og Ulla Schmidt (red.). 95-110.

Botvar, Pål Ketil. 2010c. Appendiks. I Botvar, Pål Ketil og Ulla Schmidt (red.). 205-209.

Botvar, Pål Ketil og Olaf Agedal. 2002. Øst er øst og vest er vest...? I Winsnes, Ole Gunnar (red.). 67-97.

Botvar, Pål Ketil og Jan-Olav Henriksen. 2010. Mot en alternativreligiøs revolusjon? I Botvar, Pål Ketil og Ulla Schmidt (red.). 60-80.

Botvar, Pål Ketil, Pål Repstad og Olaf Agedal. 2010. Regionaliseringen av norsk religiøsitet. I Botvar, Pål Ketil og Ulla Schmidt (red.). 44-59.

Botvar, Pål Ketil og Ulla Schmidt (red.). 2010. *Religion i dagens Norge: Mellom sekularisering og sakralisering*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Botvar, Pål Ketil og Sunniva E. Holberg. 2015. Religion i politikken – gammelt tema, nye konflikter. I Furseth, Inger (red.). 38-68.
- Bremer, Rosemarie van den, José Casanova og Trygve Wyller (red.). 2014. *Secular and sacred: The Scandinavian case of religion in human rights, law and public space*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Bryman, Alan. 2008. *Social research methods*. 3. utgave. Oxford: Oxford University Press.
- Davie, Grace. 2002. *Europe: The exceptional case: Parameters of faith in the modern world*. London: Darton, Longman and Todd.
- Dyvik, Reidun Laastad. 2008. Sjømannskyrkja i møte med mennesker i utsette og vanskelege livssituasjonar. Masteroppgave, Diakonhjemmets høgskole.
- Døving, Runar. 2011. Stedet Syden. *Norsk antropologisk tidsskrift*. 22, 18-34.
- Eriksen, Bent Reidar. 2011. Åpenhet og tydelighet: Kirken som ramme for folks livstolkning. I Birkedal m.fl. (red.). 149-163.
- Fretheim, Ketil (red.). 2014. *Ansatte og frivillige: Endringer i Den norske kirke*. Oslo: IKO-Forlaget.
- Furseth, Inger. 2015a. Innledning. I Furseth, Inger (red). 9-20.
- Furseth, Inger. 2015b. Et religiøst landskap i endring 1988-2013. I Furseth, Inger (red.). 21-37.
- Furseth, Inger. 2015c. Religionens tilbakekomst, nedgang eller økende kompleksitet? I Furseth, Inger (red.). 169-182.
- Furseth, Inger (red.). 2015. *Religionens tilbakekomst i offentligheten?: Religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i Norge siden 1980-tallet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Halling, Øystein. 2001. Den skjulte tro: kirkeløs kristendom; en spørreundersøkelse blant nordmenn på opphold i utlandet for kortere eller lengre tid. Etterutdanningsoppgave, Misjonshøgskolen.
- Hauglin, Otto. 1970. *Rapport fra Nærby: En religionssosiologisk analyse av en norsk drabantbymenighet*. Oslo: Lutherstiftelsen.
- Hauglin, Otto, Håkon Lorentzen, og Sverre Mogstad (red.). 2008. *Kunnskap, opplevelse og tilhørighet: Evaluering av forsøksfasen i Den norske kirkes trosopplæringsreform*. Bergen: Fagbokforlaget.

- Hegstad, Harald. 1996. *Folkekirke og trosfellesskap: Et kirkesosiologisk og ekklesiologisk grunnproblem belyst gjennom en undersøkelse av tre norske lokalmenigheter*. Trondheim: Tapir.
- Hegstad, Harald. 1999. *Kirke i forandring: Fellesskap, tilhørighet og mangfold i Den norske kirke*. Oslo: Luther.
- Hegstad, Harald. 2006. Statistikk for Den norske kirke – kvantitative og kvalitative perspektiver. I Hesselberg, Thor (red.). *Kirkens framtid – framtidens kirke: Den missiologiske utfordring i de nordiske folkekirker*. Oslo: Luther. 63-72.
- Hegstad, Harald. 2009. *Den virkelige kirke: Bidrag til ekklesiologien*. Trondheim: Tapir.
- Hegstad, Harald. 2011. Hva er vi kalt til å være og gjøre? Fem dimensjoner ved å være menighet. I Birkeland m.fl. (red.). 9-28.
- Hegstad, Harald. 2012. Menighetsutvikling i folkekirken: Grunnlag og formål. I Birkedal, Erling, Harald Hegstad og Turid Skorpe Lannem (red.). 9-23.
- Hegstad, Harald og Pål Repstad. 2002. Hvor kristen er folkekirken? I Winsnes, Ole Gunnar (red.). 13-30.
- Heitmann, Jan H. 2011. Ansatte og frivillige i lykkelig forening? I Birkedal m.fl. (red.). 185-200.
- Henriksen, Jan-Olav og Ulla Schmidt. 2010. Religionens plass og betydning i offentligheten. I Botvar, Pål Ketil og Ulla Schmidt (red.). 81-94.
- Hystad, Elisabeth. 2013. Hvilken betydning har gjestfrihetsmotivet for menneskers beskrivelse av sitt møte med Sjømannskirken? Masteroppgave, Det teologiske menighetsfakultet.
- Høeg, Ida Marie. 2010. Religiøs tradering. I Botvar, Pål Ketil og Ulla Schmidt (red.). 181-195.
- Høeg, Ida, Harald Hegstad og Ole Gunnar Winsnes. 2000. *Folkekirke 2000: En spørreundersøkelse blant medlemmer av Den norske kirke*. Oslo: KIFO.
- Høeg, Ida Marie og Ann Kristin Gresaker. 2015. *Når det rokkes ved tradisjon og tilhørighet: Nedgang i oppslutning om dåp i Oslo bispedømme*. Oslo: KIFO Rapport 2015/2.
- Johannessen, Asbjørn. 2009. *Introduksjon til SPSS*. 4. utgave. Oslo: Abstrakt.

- Kristoffersen, Line. 2000. *Kirke hele uka: Nordmenns opplevelse, forståelse og bruk av sjømannskirken – et markedsføringsperspektiv*. Doktoravhandling. Det økonomiske fakultet, Handelshøyskolen i København.
- Kvarstein, Øyvind. 2000. Velkommen til bords! Gjestfrihet som troverdighetskriterium for arbeidet i sjømannskirkens leseværelse. Etterutdanningsoppgave, Misjonshøyskolen.
- Lundby, Knut. 1987. *Troskollektivet: En studie i folkekirkens oppløsning i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lundby, Knut og Ann Kristin Gresaker. 2015. Religion i mediene – omstridt og oversett? I Furseth, Inger (red.). 69-104.
- Lönnebo, Martin. 1975. *Religionens fem språk: Om religionens mening och förnyelse*. Stockholm: Verbum.
- Magnussen, May-Linda og Pål Repstad. 2010. Religion og likestilling mellom kvinner og menn. I Botvar, Pål Ketil og Ulla Schmidt (red.). 149-165.
- Malm, Magnus. 2015. *Som om Gud ikke finnes: Hva skjer når livet sekulariseres?* Oslo: Vårt Land.
- Mogstad, Sverre Dag. 2014. Gudstjenesten. I Fretheim, Ketil (red.). 75-89.
- Mosdøl, Hallvard Olavson. 2008. *Hiawatha av Kragerø: Menighetsutvikling i folkekirken – med impulser fra Sjømannskirken*. Oslo: Verbum.
- Mosdøl, Hallvard O. 2011. 'Ingen blir frelst av pulverkaffe og Marie-kjeks' – en smørbrødtype fra Sjømannskirken. I Birkeland, Erling m.fl. 137-148.
- Nilsen, Helga Victoria Aas. 2014. Utflyttede nordmenn og sjømannskirken. På hvilken måte bidrar Sjømannskirken til å bevare nordmenns nasjonale identitet? Masteroppgave, Det teologiske menighetsfakultet.
- Nordstokke, Kjell. 1999. *Tjeneste i verdens hverdag*. Bergen: Den norske sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet.
- Nygaard, Nina Solberg. 1987. *Forsøksprosjekt med sognediakoner: frivillige som ressurs – ubrukt, utbrukt eller misbrukt*. Oslo: Kirkerådet.
- Nyland, Kjell Bertel. 2001. Oppbrudd og hjemlengsel: En drøftelse av hvordan Sjømannsmisjonen kan betjene nordmenn i utlandet slik at de får frimodighet til å definere seg innenfor det kristne fellesskap. Stavanger: Nyland.

- Nyland, Kjell Bertel. 2007. *Tolk og tjener: Et bidrag til Sjømannskirkens selvforståelse og brukerforståelse*. Bergen: Sjømannskirken – Norsk kirke i utlandet.
- Plan for diakoni i den norske kirke. 2010. Oslo: Kirkerådet.
- Plan for diakoni aktualisert for diakonale institusjoner: Et ressursdokument. u.å. Oslo: Kirkerådet.
- Repstad, Pål. 2000. *Religiøst liv i det moderne Norge*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Sandvik, Bjørn. 1998. *Det store nattverdfallet: En undersøkelse av avsperring og tilhørighet i norsk kirkeliv*. Trondheim: Tapir.
- Schmidt, Ulla. 2010a. Norge: et religiøst pluralistisk samfunn? I Botvar og Schmidt (red.). 25-43.
- Schmidt, Ulla. 2010b. Religion i dagens Norge: Sekularisert? privatisert? pluralisert? I Botvar og Schmidt (red.). 196-204.
- Sjømannskirkens verdidokument. Sjømannskirken – Norsk kirke i utlandet. (lest 19.1.2015).
- Skjevesland, Olav. 1999. *Invitasjon til praktisk teologi – en faginnføring*. I samarbeid med Per Otto Gullaksen. Oslo: Luther.
- Statistisk sentralbyrå. Statistikk for Dnk for 2014. Publisert 6. juni 2015.
- Stortingsmelding nr. 35 (2007-2008). *Mål og mening – Ein heilskapleg norsk språkpolitikk*.
- Sørensen, Torgeir og Marianne Nilsen Kvande. 2014. Er de troende friskere? I Danbolt, Lars Johan, Leif Gunnar Engedal, Hans Stifoss-Hanssen, Knut Hestad og Lars Lien (red.). *Religionspsykologi*. Oslo: Gyldendal. 303-314.
- Vøllestad, Arild. 2008. 'Å rydde i egen resonanskasse': Litt om Kirkens Bymisjon Rogalands pilegrimsreise til Taize. *Tidsskrift for sjelesorg*. 2. 117-125.
- Vårt Land 7.5 2015. Går fra fri form til faste rammer.
- Wenaas, Johan Arnt. 2001. *Diakoni – et annerledes språk*. Oslo: Kirkerådet.
- Winsnes, Ole Gunnar. 2002. 'Kan ikke klare meg uten gudstjenesten'. I Winsnes, Ole Gunnar (red.). 99-128.
- Winsnes, Ole Gunnar (red.). 2002. *Tallenes tale. 2002: Perspektiver på statistikk og kirke*. KIFO, Rapport nr. 23. Trondheim: Tapir.

Wirgenes, Mari. 2011. Å gjøre Guds kjærlighet konkret: Diakonale perspektiver på menighetsutvikling. I Birkedal m.fl. (red.). 119-134.

Wirgenes, Paul Erik. 2011. Reformert som menighetsutvikling. I Birkedal m.fl. 165-182.

Østerbø, Silje. 2007. Mer enn en kirke: En studie i forholdet mellom religion og nasjon i sjømannskirken i New York. Masteroppgave i religionsvitenskap, Universitetet i Bergen.

Vedlegg 1: Spørreskjema

SPØRRESKJEMA

Som diakonistudent skal jeg skrive en oppgave på basis av noen ukers praksis ved Sjømannskirken i Albir. Det ville være fint hvis du kunne ta deg tid til å fylle ut dette spørreskjemaet. Svarene gis anonymt. Vennligst kryss av eller understrek det som gjelder – evt. flere alternativer.

Kjønn: Mann   Kvinne
Alder: 20-29 30-39 40-49 50-59 60-69 70-79 80-89 90+
Fast bosted: Norge   Spania

1. Tid i Spania: Jeg er i Albirområdet:
  - a. Ca. 1-2 uker
  - b. 3-4 uker
  - c. Flere måneder
  - d. Nesten hele året
2. I Spania er jeg på kirkesenteret i Albir:
  - a. Flere ganger i uken
  - b. Ca. 1 gang i uken
  - c. Ca. 1 gang i måneden
  - d. Sjeldnere enn 1 gang i måneden
3. Jeg er på gudstjeneste i Minnekirken:
  - a. Flere ganger i måneden
  - b. Ca. 1 gang i måneden
  - c. Sjeldnere enn 1 gang i måneden
  - d. Aldri
4. Årsaken til at jeg er på Sjømannskirken er
  - a. Slå av en prat med folk
  - b. Treffe venner
  - c. Liker kaffe og vafler
  - d. Barna mine er med på aktiviteter der
  - e. Kirken står for et livssyn som passer meg
  - f. Det er kristen forkynnelse der
  - g. Andre grunner (fyll ut):

(vend!)

5. I Norge:

- A. I Norge går jeg mye i kirken/er jeg med på kristelige møter/aktiviteter
- B. I Norge går jeg sjelden i kirken/er jeg sjelden med på kristelige møter/aktiviteter
- C. I Norge går jeg aldri i kirken/er jeg aldri med på kristelige møter/aktiviteter

6. Hvis svaret er B eller C:

Jeg ville gå/være med (oftere) hvis:

- a. Jeg traff venner i kirken/på kristelige møter/aktiviteter
  - b. Jeg kjente flere som var aktive der
  - c. Det var et sosialt miljø med kaffe og vafler
  - d. Barna mine var på aktiviteter der
  - e. Noen spurte meg om jeg ville hjelpe til med noe der (være frivillig)
  - f. Gudstjenestene var litt 'friskere'
  - g. Prekenene/forkynnelsen var litt mer relevant
  - h. Andre grunner (fyll ut):
-

Takk for hjelpen!

Lise Opdahl

SPØRRESKJEMA COSTA DEL SOL

Som diakonistudent skal jeg skrive en masteroppgave om hvorfor nordmenn oppsøker sjømannskirken. Det ville være fint hvis du kunne ta deg tid til å fylle ut dette spørreskjemaet. Svarene gis anonymt. Vennligst kryss av eller understrek det som gjelder – evt. flere alternativer.

Kjønn: Mann   Kvinne
Alder: 20-29 30-39 40-49 50-59 60-69 70-79 80-89 90+
Fast bosted: Norge   Spania

1. Tid i Spania: Jeg er på Costa del Sol
  - a. Ca. 1-2 uker
  - b. 3-4 uker
  - c. Flere måneder
  - d. Nesten hele året

2. I Spania er jeg på sjømannskirken utenom gudstjenestene:
  - a. Flere ganger i uken
  - b. Ca. 1 gang i uken
  - c. Ca. 1 gang i måneden
  - d. Sjeldnere enn 1 gang i måneden

3. Jeg er på gudstjeneste der:
  - a. Flere ganger i måneden
  - b. Ca. 1 gang i måneden
  - c. Sjeldnere enn 1 gang i måneden
  - d. Aldri

4. Årsaken til at jeg er på Sjømannskirken er
  - a. Slå av en prat med folk
  - b. Treffe venner
  - c. Liker kaffe og vafler
  - d. Barna mine er med på aktiviteter der
  - e. Kirken står for et livssyn som passer meg
  - f. Det er kristen forkynnelse der
  - g. Andre grunner (fyll ut):

(vend!)

5. I Norge:

- A. I Norge går jeg mye i kirken/ er jeg med på kristelige møter/aktiviteter
- B. I Norge går jeg sjelden i kirken/ er jeg sjelden med på kristelige møter/aktiviteter
- C. I Norge går jeg aldri i kirken/ er jeg aldri med på kristelige møter/aktiviteter

6. Hvis svaret er B eller C:

Jeg ville gå/være med (oftere) hvis:

- a. Jeg traff venner i kirken/på kristelige møter/aktiviteter
  - b. Jeg kjente flere som var aktive der
  - c. Det var et sosialt miljø med kaffe og vafler
  - d. Barna mine var på aktiviteter der
  - e. Noen spurte meg om jeg ville hjelpe til med noe der (være frivillig)
  - f. Gudstjenestene var litt 'friskere'
  - g. Prekenene/forkynnelsen var litt mer relevant
  - h. Andre grunner (fyll ut):
-

Takk for hjelpen!

Lise Opdahl

SPØRRESKJEMA LONDON

Som diakonistudent skal jeg skrive en masteroppgave om hvorfor nordmenn oppsøker Sjømannskirken. Det ville være fint hvis du kunne ta deg tid til å fylle ut dette spørreskjemaet. Svarene gis anonymt. Vennligst kryss av eller understrek det som gjelder – evt. flere alternativer.

Kjønn: Mann   Kvinne
Alder: 20-29 30-39 40-49 50-59 60-69 70-79 80-89 90+
Fast bosted: Norge   England

1. Tid i England: Jeg er i London
  - a. Ca. 1-2 uker
  - b. 3-4 uker
  - c. Flere måneder
  - d. Nesten hele året

2. Jeg er på sjømannskirken i London utenom gudstjenestene:
  - a. Flere ganger i uken
  - b. Ca. 1 gang i uken
  - c. Ca. 1 gang i måneden
  - d. Sjeldnere enn 1 gang i måneden

3. Jeg er på gudstjeneste der   :
  - a. Flere ganger i måneden
  - b. Ca. 1 gang i måneden
  - c. Sjeldnere enn 1 gang i måneden
  - d. Aldri

4. Årsaken til at jeg er på Sjømannskirken er
  - a. Slå av en prat med folk
  - b. Treffe venner
  - c. Liker kaffe og vafler
  - d. Barna mine er med på aktiviteter der
  - e. Kirken står for et livssyn som passer meg
  - f. Det er kristen forkynnelse der
  - g. Andre grunner (fyll ut):

(vend!)

5. I Norge:

- A. I Norge går jeg mye i kirken/ er jeg med på kristelige møter/aktiviteter
- B. I Norge går jeg sjelden i kirken/ er jeg sjelden med på kristelige møter/aktiviteter
- C. I Norge går jeg aldri i kirken/ er jeg aldri med på kristelige møter/aktiviteter

6. Hvis svaret er B eller C:

Jeg ville gå/være med (oftere) hvis:

- a. Jeg traff venner i kirken/på kristelige møter/aktiviteter
  - b. Jeg kjente flere som var aktive der
  - c. Det var et sosialt miljø med kaffe og vafler
  - d. Barna mine var på aktiviteter der
  - e. Noen spurte meg om jeg ville hjelpe til med noe der (være frivillig)
  - f. Gudstjenestene var litt 'friskere'
  - g. Prekenene/forkynnelsen var litt mer relevant
  - h. Andre grunner (fyll ut):
-

Takk for hjelpen!

Lise Opdahl

SPØRRESKJEMA KØBENHAVN

Som diakonistudent skal jeg skrive en masteroppgave om hvorfor nordmenn oppsøker sjømannskirken. Det ville være fint hvis du kunne ta deg tid til å fylle ut dette spørreskjemaet. Svarene gis anonymt. Vennligst kryss av eller understrek det som gjelder – evt. flere alternativer.

Kjønn: Mann   Kvinne
Alder: 20-29 30-39 40-49 50-59 60-69 70-79 80-89 90+
Fast bosted: Norge   Danmark

1. Tid i Danmark: Jeg er i Danmark
  - a. Ca. 1-2 uker
  - b. 3-4 uker
  - c. Flere måneder
  - d. Nesten hele året

2. I Danmark er jeg på sjømannskirken utenom gudstjenestene:
  - a. Flere ganger i uken
  - b. Ca. 1 gang i uken
  - c. Ca. 1 gang i måneden
  - d. Sjeldnere enn 1 gang i måneden

3. Jeg er på gudstjeneste der:
  - a. Flere ganger i måneden
  - b. Ca. 1 gang i måneden
  - c. Sjeldnere enn 1 gang i måneden
  - d. Aldri

4. Årsaken til at jeg er på Sjømannskirken er
  - a. Slå av en prat med folk
  - b. Treffe venner
  - c. Liker kaffe og vafler
  - d. Barna mine er med på aktiviteter der
  - e. Kirken står for et livssyn som passer meg
  - f. Det er kristen forkynnelse der
  - g. Andre grunner (fyll ut):

(vend!)

5. I Norge:

- A. I Norge går jeg mye i kirken/ er jeg med på kristelige møter/aktiviteter
- B. I Norge går jeg sjelden i kirken/ er jeg sjelden med på kristelige møter/aktiviteter
- C. I Norge går jeg aldri i kirken/ er jeg aldri med på kristelige møter/aktiviteter

6. Hvis svaret er B eller C:

I Norge ville jeg gå/være med (oftere) hvis:

- a. Jeg traff venner i kirken/på kristelige møter/aktiviteter
  - b. Jeg kjente flere som var aktive der
  - c. Det var et sosialt miljø med kaffe og vafler
  - d. Barna mine var på aktiviteter der
  - e. Noen spurte meg om jeg ville hjelpe til med noe der (være frivillig)
  - f. Gudstjenestene var litt 'friskere'
  - g. Prekenene/forkynnelsen var litt mer relevant
  - h. Andre grunner (fyll ut):
-

Takk for hjelpen!

Lise Opdahl

VEDLEGG 2:

Oversikt over fordeling av respondenter på stasjonenes aktiviteter

Stasjon	Aktivitet	Respondenter	
		N	%
Albir:	Spill	47	34,6
	Kultur	67	49,3
	Lørdagsgrøt	22	16,2
	Totalt	136	100,0
El Campanario:	Spill	10	7,9
	Håndarbeid	11	8,7
	Barnesamling	16	12,6
	Lørdagsgrøt	45	35,4
	Søndagslunsj	45	35,4
	Totalt	127	100,0
London:	Småbarnstreff	11	34,4
	Kvinneforening	5	15,6
	Søndagslunsj	16	50,0
	Totalt	32	100,0
København:	Babysang	13	25,0
	Håndarbeid	7	13,5
	Lørdagsgrøt	15	28,8
	Kirkekaffe	17	32,7
	Totalt	52	100,0